

OROL.

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor: O. Sytniansky.

Ročn. II.

Turč. Sv. Martin, 31. Augusta 1871.

Číslo 8.

Čo vy za nič nemáte nás!?

Devtrhli sme my medzi vás teprv včera,
Svet zapadlý znal slavné meno naše,
Slavianstva žriedlo tajomné, kde vyviera,
Svet mudrcov dosiaľ o tom sa kaše,
My starovekí sme, ctihodný dejín našich čas:
A vy — za nič nemáte **nás!**?

Hľa, je tolko nás, ani hviezd na tom nebi,
Mať Slovenov vždy v požehnanom stave,
Veľkosť naša, no, sama sa velebí,
Pol sveta len ažda má právo k sláve,
Ten ekvátor zeme, to drieku nášho zlatý pás:
A vy — **za nič** nemáte nás?!

Rídza reč naša, sfaby ten zvon strieborný,
A krú v žilách čistá, plna od vekov,
V nás nemiesi sa živel živlu odporový,
My nie strapy z davných umrlčích svlekov,
Kosť z kostí svojej sme, nemáme ani stebľa z vás:
A vy — za nič nemáte **nás!**?

Máme i zlato, i lesklé drahokamy,
Delá, vojská, — až zem pod nimi vzdychá,
Hrady, muzea i veľkolepé chrámy,
Snemy, trhy, — čo len chce svetská pýcha; —
Máme ruch svobody, poctivý na nás každý vlas:
A vy — **za nič** nemáte nás?!

Tisíc už rokov kríž Kristov tiež nosíme,
Pravosláve mnohých z vás sme učili,
Tenže Otčenáš, ktorý vy, sa modlíme,
Tmu — neveru, viac jako vy, sme bili,
Drahý Hospodinu, lúbezný piesni našej hlas:

A vy — za nič nemáte **nás?!**

Millionmi kníh vied roľu posievame,
Jasajú sa slávou Slovenov perá,
Svojich Mojžišov, Prorokov my tiež máme,
A v umelcoch svet našich si preberá,
Hľa majstrovské diela! — povedzte tedy preca raz:

Čo vy — za nič nemáte **nás?!** —

Hoj, vy ste pyšní! — krvou ste rozvodnili
Naškou Labu, Balt, Dunaj i Vltavu;
Dom náš — dom veľký, rúce ste rozdvojili
A hnev Boží strhli na našu hlavu;
Sta — vrabčisko zlodej — pšeničný vyzobaný klas:

Tak vy — za nič nemáte **nás?!**

Hej, netajíme: my marnotratní synovia,
Vôľu Otcov tak za nič sme nemali,
Krm ošípaných pre nás vaša kuchyňa
A údel náš neviestky vaše braly, —
K vám vláčili sme sa, po prahu svojskom mreme zas:

Pravda, — za nič nemáte **nás?!**

Ale, dovolte — keď nebies tvár zúrívá
Nespálila až na prach naše plemä;
Keď v milosť večnú vhlobená viera živá
Rozrešením rosi kajúce temä;
Keď znovuzrodzenia nad nami dúha svätých krás:

Ješte — za nič nemáte **nás?!** —

Nuž, tedy **bez vás** — dejstvovať nám súdeno;
My cudzí vám, úloha naša nová;
Úžasné živým býva nástupca meno;
Hrozná vrahom veta Hospodinova: —
Juž sú znamenia tu; — blízko je prísny ten dotaz:

Čo ste za nič **nemali** **nás?!**

Sládkovič.

D e d i č M u r á ň a .

Poveš od *Pašla Beblavého.*

(Pokračovanie.)

X.

V žaláre.

Ach sladké sú to mladých hodiny,
V ktorých žiaľ sladko hovorí,
V ktorých hneď v nebies lietat výšiny,
Hneď živlov zemských priestory.

Sládkovič.

Sladké to byly hodiny, ktoré dcéra Bašova s dedičom Muráňa travili pri Muránke, sladké to hodiny milého shladania sa. No chvíle bežia, časy sa mňajú. Každá chvíľka, ktorá príjde, je nejistá. Ešte pred hodinou sme sa blaženými cítili, a sotva sa tá minula, už sa blaho naše v biedu premenilo.

Tak to bolo s Tornallym a Hedvikou, keď po prvýkrát dôverne popri sebe sedeli. Sotva že chvíľa prešla, i jedon i druhý záhube a nešťastiu v ústrety kráčali. Prišla hodina, ktorá jich blaženosťou obsypala, prišla druhá, ktorá všetko to, čo prvšia doniesla, zahubila. Tak to bolo i s Marienou Bašovou, pri shladaní sa s Tornallym. Ani on, ani ona neznali, čo jim najbližšia hodina prinesie; ani jedon z nich netušili, či šťastie, či nešťastie, či blaho či pohroma príjde.

Dlho sa bavila Mariena pri Muránke a nie jako obyčajno. Ešte ani raz tak dlho nevystala, lež ani raz sa jej tak ťažko nebolo lúčiť, jako dnes. Jej hrud' opanovala jak ás tieseň, jakási tajná obava. Oj, veď podivnie city to obklopa začasto mladušké srdce devino. Tak by rada niečo, a nemôže. I myslí, že je spokojná a preca to v jej duši búri, v jej hrudi vedie boj. Kto zná, či by Mariena bola ešte odišla, kto zná, či by bola vstave bývala, keby ju k tomu Tornally nebol primal.

„Chodz Marienka,“ povie jej šuhaj, „kto zná, či ta nehladájú? Chodz, aby sas' neprezradila, že s horským chlapcom sa schadzávaš. I tebe, i mne mohlo by to zaškodif.“

Ešte raz pozrela deva do bystrých očí šuhaja, ešte raz podala mu ruku na rozlučnú a chytrým krokom, no s bolastným žiaľom

opustila Tornallyho. Nič nepreriekly jej ústa; tým ale viacej hovoril jej pohľad a vrelé tisknutie ruky. Ale i oko Tornallyho so žiaľom sprevádzalo svižnú rusálku Muráňa.

Odišla.

Húštava ju už čo chvíľa kryla. A Tornally ešte voždy dumno stojac v myšlienkach ponorený, pozeral pred seba, i nezbadal ani, že je ktosi pri nom. No prebral sa z dumania. I bolo pozde.

Sialne po zbroji, tá mu bola odcudzená. „Hah, holomok kýsi, kde mi je zbraň,“ zakríkol i schytiac po boku nepovolaného hosta, už ho k zemi tiskne.

„Dolu s nim, zrazte ho!“ bolo počut hlas druhý a dvaja na blízku držali už Tornallyho v mocných svojich drápoch, „zrazte ho, poviažte i privlečte na Murán!“

„Hoho, to už nie, zberbo zákerníčka!“ zkríkne Tornally, i valajú sa už dvaja pri jeho nohách. „A kolko vás ešte, že vám ponustielam do mäkkej pažiti i hlavy poodtrhám, jako makovice?“ Chee sa obzriet, priloží prst na ústa, chce zahvyzdnuť, lež tu jedon z tých, ktorých na zem pokladol, zepamätá sa, i podchyti mu nohu, a Tornally stratiac rovnováhu, padol. Sotva ale bol na zemi, už je na rukách i nohách poviazaný, sotva že sebou pohnúť mohol.

„Hej, horský chlapce, už sú obťažené tie tvoje ľahké nózky. Počkaj, vypočimieš si, abys viac nikdy nemohol behať! Už si dolietal milostný holúbok, dohrkotal, i tá tvoja sivá holubička. Tej sa istotne nesníva, do jakej klietky bude zatvorený jej miláčok,“ hovoril jedon z tých, ktorí boli Marienu strichnuť, kam sa vybrala.

„Dostriehli sme vás, ptáčatka pekné. Iste sa vám nebude zajtra tak sladko cukruškať, jako dnes.“

„Milč, lotore! bo svoje diabolské úsmehy draho zaplatíš,“ odvrkol mu Tornally, „šibenica ťa nemine i s týmito zákerníci.“

„Hahaha,“ rozchychotali sa sprievodčí Bašovi i s nim. Bo on to bol sám, ktorý

svoju dcéru s nektorými chce vypátrať, kam chodíeva? „Hahaha, to nám každý prorokuje, a každý pochodí so svojim proroctvom tak, jako trojanská Kassandra, že na jích proroctvo nik nedá, a že čo prorokujú vždy sa skorej na nich vyplnilo.“

„Ale ty obludo čierna neujdeš šibenice, to ti svätosväte sľubujem,“ hovoril ku Bašovi, bo on to bol, ktorý tak posmešno ku nemu hovoril.

„Habaha, rozosmial sa tento. „No ale keď mne to tak prorokuješ, musím i ja tebe niečo. Ja ti na vzájom prorokujem, že ma nikdy na šibenici nevidíš, že ale ty prv pojdeš na druhý svet než ja; i žiadam, keď tam prídeš, abys urobil tam i pre mňa nejaké pohodlné miesto. Budem sa ti hľadieť nalezíte odslúžiť.“

Sotva to stačil dohovoriť, zabliskne sa v hore, rana padne, i prerazí Bašovi klobúk.

„To znamená starý hriešniku,“ riekol Tornally, „abys sa polepšil, bo nebudeš sa mi môcť odslúžiť, keď preca prvý na druhý svet povandruješ.“

„Ha — to bola strela z roty Tornallyho,“ zareval Bašo a oči mu celé zlostou nabehly. To ti hovorím, chlapče, že keď ešte jedna padne, či ma trafi, či druhého, či nikoho, syn smrti si!“

„Od ktorej sa i ty nevykúpiš, a ktorá z každého kúta na teba číhá,“ odpovedal zmúžile Tornally.

I prišli na Muráni. Tornally sa pýtal, aby ho ku Bašovi dovedli, bo nepoznal ho. I dovedený bel ku čiernej väži, kde mu putá sice zobrali, ale temnota a vzduch špatný, ktorý sa tu rozširoval, bol mladému šuhajovi obtížnejším, nežli centové okovy.

Ticho bolo v Muráni, keď poviazaný Tornally vedený bol do čiernej väže, ticho bolo i vtedy, keď sa dvere väže zatvorily, aby zamedzily svobodu, svobodného šuhaja. Ticho a pusto bolo všade; nazdal by sa človek, že nikto nevidí, nikto nepozoruje Bašu a jeho pomocníkov, čo konajú? Ale dvoje očiek daly dobrý pozor na príchod jejich i na biednu obeť, ktorá padla do jejich rúk. Slza žialu, slza horká tiekla z pekného očka po hodbavnom líčku.

Všade človek najde dobré duše: Našly sa oni i na lúpežnom Muráni, kde by jich málo kto v tom čase bol hľadal.

Nastala tichá, pekná noc. Na Muráni sa už všetko do lóna sladkého sna uložilo, len dvoje očiek byly nezadriemaly. Marienka bola hore. Jak sa zdalo, netešil ju sen. Dlho, dlho pozerala na hviezdnaté nebo; zatvorila okno i zmyzla v svojom pokojíku.

Zrazu bolo vidieť postavu v bielom rúchu zahalenú, jako kráča staby tóna ku železným dverám čiernej väže, v ktorých zmyzla.

Bola to postava Marieny.

„Ja som vinna toto, že upadol v ruky záhubne; ja musím byť i tá, ktorá ho vysvobodí,“ hovorila sama k sebe, keď zatvárala oblok svojej alkovny, i chcela to vyplniť.

Keď vošla do väže, vyňala malú pochodeň, aby si vo tmách posvietila. Tornally spal sladko, kolo jeho úst zdalo sa, staby si lahunký úsmev poľetoval. Deva s obľubou pozerala na mladého šuhaja, no žiaľ zaujal jej srdce keď si pomyslila v jakom stave sa nachodí. Dlho, dlho stála tak, dlho sa dívala na neho; i nakloniac sa bližšie k nemu, slza bôlu vyprúdila sa z jej očka i padla na tvár šuhajovu, ktorý sa tíško zo svojho sna prebral.

„Kde som?“ byly jeho prvé slová. „Kto to pri mne? Hedvika, tys to? O ja šťastlivý, že fa zase mám! Ach to bol strašný, strašný sen! Oj poď, poď sem duša duše mojej!“

„Tornally môj“ rečie Mariena.

„Tornally? čo je to za divný hlas! Kto ma to volá? — to nenie hlas mojej Hedviky. Kde som, čo to za cudzina?“

„Tornally, srdce mi pukne!“

„Ach! — to nebol sen — to strašná skutočnosť! Čo chceš odo mňa, ty Sirena svodná? Prečo ma búriš, prečo nemám ani tu pokoja, kde všetko či chce, či nechce, musí pokojné byť; prečo ma znepokojuješ? Či sa nestydíš za svoju zradu? Nenie ti dost na mojom väzení, mojej nevole, do ktorej ma tvoja zrada vrhla, nenie na tom dost?“

„Tornally môj, nevinná som!“

„Nevinná! ha, pekné to slovo! Ale skryj sa i so svojou nevinnosťou, ktorá tak vyzerá jako vlková, čo celé stádo oviec poškrtil.“

„Tornally, Tornally môj, bližíš mi, počuj ma.“

„Nie, nie, nemôžem ta počuť. Vzdial sa čím skôr, bo zavolám na stráž. Ale veď som sa zabudol pýtať v čom mene ráci slečná sem prichodíš, je od môjho zhubcu sem vyslaná, aby sa tešila na mojich mukách? Ráčne sa vysloviť.“

„Sama od seba prichodím,“ riekla smutne deva, „nevie nikto o mojom príchode.“

„Tak jako o tom pri Muráňke! Preč, preč, nič nechcem počuť,“ kričal rozhorlený mladík na trasúcu sa devu.

„Idem, idem, keď si to žiadaš,“ rečie, i bere sa von ztrápená uplakaná deva.

Tornally zostal samotný. Mariena zmyzla tak vrtko, jako bola prišla, len že o vela s ťažším srdcom.

Oj, veď tak je to v živote! Človek hneď blaženostou, hneď nešťastím je zachvátený. Hneď nás potešenie, hneď smútok objíma. Mladý svet hneď v nebies výšinách, hneď v strastných prepastiach sa potápa. Hneď objíma predmet milený, hneď nim pohŕda, raz sa mu korí a zas ho tupí, raz ho vzyva, druhýkrát znižuje. Pred chvíľou mu najväčšiu radosť, najväčšiu rozkoš pôsobil, sotva niekoľko okamihov minulo: ten najväčší ból ryje sa v mladistvé niadra dvoch mladých duší. Vrtkavý je osud, ktorému všetci v úsret kráčame, sta vrtkavý čas apríla. Jaká spokojnosť, jaká blaženosť len pred pár hodinami spočívala v dvoch srdciach mladuškých Janka a Marienky, keď sa bavili na brehoch Muráňky! Jaký žiaľ, jaký ból zaujíma teraz tie samé srdcia! Kde tá dôvernosť, kde tá potecha, ktorú vzájomne jedon druhému poskytovali? Zmyzla v niekoľko okamženiach. Nedôvera, opovrzenie a strastiplný ból zaujal oboch. S boľastným srdcom zostal Janko odpočívať v náručí strašného osudu, s boľastnejším ešte srdcom opúšťala Mariena žalár jeho.

Pekná to bola noc, ale divno to bolo v doline Muráňa. Ešte nikdy snáď nebolo počuť tolko hvyzdov, tolko ozývania sa kuvičích a sovinych hlasov, ktoré tú tichosť nočnu, čo panovala, prerušovali. Ale i tie ustaly. Na Stoškach a Kráľovej Hole objavily sa dva ohníky. Chvíľku horely a zas shasly, čo sa trikrát jedno po druhom opätovalo, až konečne vyhasly. Čo to malo byť? je neznámo! Na druhý deň kolovaly chýry, že na

Stoškoch i na Kráľovej Hole množstvo horských detí bolo shromaždené. Chýry tieto nikoho tak nepostrášili, jako zbojník Muráňa, najme ale jej kapitána Bašu. I zdvojnásobil stráž Muráňa, postaviac k čiernej väži dvoch mužov, aby ani okolo nej nikto prechodiť, tým menej do nej nakuknúť a nového väzňa vypátrať mohol. Priateľ vyhľadá voždy svojho priateľa a i v najväčšom nebezpečenstve ho neopustí. Verná duša vynajde prosriedky, voždy premôže i tie najväčšie prekážky, ktoré by jej v ceste stály, keď sa jedná o shladanie sa, abo o vytrhnutie z nebezpečenstva s ňou spolucítacej duše, a čoby hneď i sama v obeť padnúť mala. Tak i cez túto stráž vedelo srdce Marieny do hlbokoj temnice cestu si vynajst. Avšak jak prvší, tak i tentoraz nebola šťastlivejšia. Tornally ju nechcel ani vidieť, tým menej jej radu počúvať.

„Tornally, odpusť mi, že ťa znepokojujem! Bôh mi je svedok, že ma bez príčiny obviňuješ. Poslední je toto raz, čo som ťa navštívila. Mám ti ale ešte niečo sdeliť, čo mi Kováč hovoril.“

„Nič ti neverím!“ pretrhol ju v reči Tornally.

Ale Mariena sa nedala tým odstrašiť, lež pokračovala ďalej. „Jako som riekla, neprijdem viac k tebe, a kto zná, čo sa môže stať? Môj strýc sa vrátil z Tarnova, Beji zostal tam. Tajné shovory s otcom, ktoré strýc vydržiava, sú mne strašné a tebe nebezpečné.“

„Ha, mne nebezpečné?“ zasmial sa trpkó Tornally.

„Nie len tebe, ale i tvojej neveste, po ktorej Beji čihá; a nie len jej, lež i tvoju priateľovi Tarnovskému! On ti je až posiaľ verným priateľom, i bolí ho to práve tak, jako mňa, že ho zo zrady obviňuješ. Jestli chceš vedieť, kto je tvój zradca, nuž ti poviem.“

Tornally mlčal, a jako omráčený načúval slovám devy, ktorú ešte nikdy nepočul tak odhodlane hovoriť. Pri spomenutí ale ostatných slov spočinuly jeho oči na jej útlej postave, jako by sa pýtať chcely po nebezpečnom nepriateľovi Mariena nečakajúc ani na ústne vyzvanie, pokračovala: „Nie ja, ani Tarnovský, ale Beji je tvojím nepriateľom i s mojím strýcom! Keď tých niet, môj otec

sa nedopustí toho, čoho sa dopustil. Keď tých niet, ty nebudeš tým, čím si teraz. Toto sú reči tvojho ochrancu Kováča. A čo viacej povedať ti môžem, že Beji tvoju nevestu odvieť chce a proto hľadá tvoju smrť a tak zamýšľa i s Tarnovským, ktorý mu v ceste stojí. Chceš-li mi to veriť, ver mi. Vnútiť ti to na silu? to mi nemožno. Moja ale poslednia rada je tá, jestli i seba, nehovorím v žaláre, ale snaď ešte v horšom nechceš vidieť, a svoju nevestu tiež pri tom nechceš zničiť, hľaď sa vysvobodíť, a to hneď pokým máš čas. Ja ta ešte raz o svojom dobrom smyšľaní ujistujem; keď chceš, môžeš mi veriť, — no i nie. Veríš-li mi, nasleduj moju radu: navrať sa do Tarnova, čím ochrániš nie len seba, ale i Hedviku i tvojho priateľa.“

Tornally zamyslel sa, hlava mu šla kolom. A Mariena s tázavým pohľadom dívala sa mu do tváři.

„Ty si pravila, že so mnou dobre smýšľaš. Ale či mi to môžeš dokázať?“ riekol v rozpakoch Tornally.

„A te dôkazy majú byť?“ zpýtá sa pevným hlasom Mariena.

„Tie dôkazy toho budú, že ma zajtra zase navštíviš a že si tu dnes nie naposledy, jako si mi povedala. Ja si rozmyslím, či ta počúvnuť mám a uvidím, či ozaj so mnou uprimno jednáš.“

„Ja bych ale radšej chcela, abys dnes na moju radu pristal. Nevieme, čo sa môže stať!“

„Keď nepristávaš na mojom návrhu, ktorý mi má byť dôkazom tvojho dobrého smyšľania, nemôžem ani ja tvojmu návrhu dnes za dost urobiť.“

„Dobre, pristávam na tvój návrh; i chcem so storakými závadami sa potýkať, aby som si v slove dostála. Tu je moja ruka.“

Tornally vzal peknú rúčku devy, i tíško ju pritiskol.

„Povedz mi ale Marienka, keď tak zastávaš česť a nevinnosť Tarnovského, či vieš i k jeho ospravedlneniu niečo?“

„Viem, a jestli chceš, môžem ti ešte dnes vyrozprávať.“

„Veru som zvedavý,“ prehodil Tornally, a Mariena opisovala všetko podrobne jako

Beji ku jeho zkáze išiel do Tarnova, jako sa Kováč vychystal k jeho ochrane, jako neskoro prišiel a jak natrafil na raneného už Tornallyho, zkade ho do pustovne priviedol. Keď to vyrozprávala Mariena, nechala v myšlienkach Tornallyho.

XI.

Strašlivá noc.

Strana Ferdinandova zo dňa na deň väčšiu prevahu dostávala. Priatelia Zápolovi mínali sa, áno i niektorí dediča ho opustili! Ovdovela Izabella ponechala záležitosť svojho syna Utešinovičovi, ktorý bol spolu i jeho vychovateľom. Utešinovič za dlhý čas vrelo zastával záujmy svojho vychovanca.

Ferdinand zaujímuc väčšinu krajov, v ktorých predtým Zápol panoval, i bol čas počase v celom Uhorsku za kráľa uznaný. Okolnosť táto primala ho k tomu, že Uhorsku viacej pozornosti venoval. Aby čímškôr lepší poriadok uvedený bol, svolal snem do Bratislavy. Tu medzi inšími pojednávaniami prišli na stól snemovne i ponosy na šľachtu, že táto svoje hrady, ktoré jej ku obrane krajiny sverené boly, nie ku tejže obrane, no ku skrýšam lotrov a zločinu používa. Medzi tými hrady, ktoré za lúpežnicke držané boly, bol i hrad Muráň, na ktorom Bašo z Čoltova snaď tie najväčšie zbojstva prevodzoval. Bašo a s nim ostatní boli za nepriateľov vlasti vyhlásení a čo takí zbrojou mali byť podmanení.*). Nemilá táto zpráva zarazila síce Bašu zo začiatku, lež čo chvíľa zmyzol strach z jeho čierneho srdca, a myseľ strašná zaujala čiernejšiu jeho dušu.

„Ha, mám ta,“ povie, chodiac v svojom pokoji, „lež neviem, či ta božskou a či pekelnou myšlienkou mám pomenovať.“

Pri tom sa rozťiahly veľké jeho ústa a pekelný úsmev poíhrával sa s nima.

„Tvoja to vôľa, pekný polovníku, chceš-li jedom sám sa dobrovoľne srieknuť sveta, alebo ta druhý povrazom toho zproští. No nie

*) L. Bartholomaeides: Talia cum patrare et Mathias (scil. Bašo) in Comitibus anni 1548 accusatus, et hostis patriae iudicatus est.

len ty, i druhý padne s tebou, ktorý sa miešal do toho, čo ho nepálilo. I tebe by bolo lepšie v pustovni, nežli tu tvoje kosti zkladaf. Keď máš dlhý jazyk, musí sa ti zo života odňať. I tak si už starý, veľká škoda fa nebude! Tys' mi doniesol zprávu o živote dediča muránskeho, ja ti donesem zprávu o jeho a spolu i tvojej smrti.“

Slova tieto cielily na Serémyho.

Dnes bola stráž od čiernej väži odstránená. Všetci sa tomu čudovali. Na pekný deň nastala čierna noc, ktorá sa sfa oblaky valila dolinou muránskou. Hustá tma, hustá čiernava pokryla Muráň. Hluk deňní zmyzol. Tichá, ale hrúzyplná noc nastala. A tichosť tá strašný zločin v sebe ukrývala. Tichosť nočnú prerývaly pyštiace hlasy kuvikov a sôv, ktoré sa zo všetkých strán Muráňa, jako nikdy predtým, ozývaly. Ale i tá tichosť pomínula a vychrica, ktorá sa strhla, strašnú búрку predpovedala. Blesky sa počaly nebom preletovať, na ktoré strašné dunenie hromu nasledovalo, až sa mocné hradby otrásaly. Nikto by sa vtedy von ani za tri svety zo svojej skrýše nebol odvážil. A preca, keby bol neкто pozoroval priepastliny muránske, nie jedného, ale celé tlupy bol by uzrel pri mltnnom blesku. I na Muráni všetko nespalo, bo pri ožiarení blesku bol by mohol pozorovať, že nieкто po pustom dvore kráča a že rovno ku strašnému Bašovmu čiernemu pokoju sa ponáhla. Prijdúc ku dverám, zaklepe na ne, ktoré sa o chvíľu otvorily.

„No, jakú zprávu nesieš?“ rozliehalo sa hneď hrmotne slovo Bašovo v pokoji.

„I dobrú i zlú,“ bola odpoveď vstúpivšieho Martina, brata Bašovho.

„Skorej povedz tú dobrú.“

„Serémy i Tornally sa už utekde v nebi spolu objímajú. Tam ten dostal hodbavnú šnúru jako pustovník, tento ale napijúc sa Champagnieru na veky zaspal.“

„Teda mu chutnalo?“ rozosmial sa Bašo.

„Muselo mu, bo sa mu ešte ústa penia.“

„Ten krátky pôst teda preca účinkoval.“

„Inu, kto sa tri dni postí, tomu na štvrtý dobre chutná. Keby bol ale vedel, že mu to tak dobre posluží, kto zná či by sa radšej i dnes ešte nebol postil.“

„Možno, a čo ešte dobrého máš?“

„To, že Beji sa dnes s dobrým prospechom, jako prišlý posol oznamuje, už ku Muráňu sblízuje. Nevesta Tornallyho navštívi Muráň i s mnohými pokladami.“

„Išla dobrovoľne?“

„Nie, Beji s našimi napadol palotu. Čo bolo od zlata pobrali, jako i všetko, čo sa dalo uniesť. Vojvodu tiež vedú sem, jeho žena v požiare zahynula; mladý Tornally sa ratoval útekom. Hedvika ale vidíac, že otca odvádzajú, dobrovoľne nasledovala našich. Čo sa koristi týka, má byť výdatná.“

„Tak kedy prijde Beji?“

„Možno, že ho tá búrka zdržala, sic by bol už tu. Zajtra istotne prijde.“

„No, a čo máš ešte?“

„Dobrého nič!“

„A zlého?“

„Salm i s vojskom je na ceste proti Leviciam, ba hovoria, že Baláša *) i so svojími podlahol, a že tiahne proti Muráňu.“

Haha, nech len prijde,“ rozosmial sa divoko Bašo, nech len prijde i so svojimi hrdinami, aspoň si porozplieskajú tie jich nemecké tekvice. Muráň nenie pevnosť zo špinátu vystavená; i nech len prídu okusiť!“

„Tarnóci aspoň narádza, aby sme tomu hladeli vyhnuť,“ povie Martin.

„Hej, ten strachofuk voždy sa strachuje, on by bol vstave ešte i o milosť prosiť toho vetrelca nemeckého.“

„Šeríni s nim tiež súhlasi.“

„Hej, ten by len tam rád sa bil, kde by videl, že sú pekné dievčatá, aby jim strachu mohol nahnať. Na ostatok i ty prejdeš na jejích stránku. Čo, nemal by si tiež vôľu?“

„Všetok žart teraz na stranu. Kto zná, jako to môže vypáliť. Ale ja len pod čestnými výminkami by som sa chcel pokoriť.“

„A čo že to za výminky?“

„Tie jisté, čo ty myslíš.“

„A tie by byly?“

„Teba čo dediča Muráňa uznať?“

Bašo sa zahľadel na Martina nepovediac ani slova.

*) Melchior Baláša bol Bašov lúpežnícky súdruh, i býval na Levickom, čabragskom a sytnianskom zámku. Red.

„Nazdávám sa, že s tým súhlasíš?“ povie Martin. „A máš k tomu i právo. Tornally už nenie.“

„Nuž a jako to myslíš, žeby sme to mohli dosiahnuť.“ zpyta sa Matej.

„Jako? povieme, že dedič Muráňa v Polsku zahynul. Vyšleme poslancov ku Izabelle, ktorej stránka už je celkom zoslábnutá: nabydne jej naše spolčenie, jestli že nám statky Tornallyho, čo dedičné odovzdá. Ona istotne na tom pristane. Nepristala-li by ona, budeme so Salmom vyjednávať, ktorému tie isté výminky predložíme, doložiac i to, že i my sa pod jeho zástavu ku strane Ferdinandovej oproti Izabelle a jej synovi postavíme.“

„Skúsime toho hneď zajtra,“ povie Matej, „i vyšleme ku Izabelle patra Gregoria i s Petrovičom, nech s ňou vyjednávajú. Podarí-li sa nám to a prijde-li Salm s cisárskymi, budeme môcť rátať na pomoc Isabellinej stránky; nepodarí-li sa to, tiež nič neztrátime.*)

Kým sa Matej s Martinom radili, čo počnú v páde oblahnutia Muráňa, dialy sa na hrade nasledujúce veci.

Sotva že Martin opustil čiernu väžu, zblížilo sa ku nej viaczej dobre ozbrojených mocných chlapov. Dvere väže boly síce zavrené, ale netrvalo to dlho, že jich prišli pomocou primerených nástrojov otvorili. Kým nektorí mlčky do väže vošli, zostali druhí vonku, každý o zed pritiahnutý, sta by vartu stál.

Ale strašný to výjav, ktorý jim žalár predstavoval. Žiadon netušil, čo oči jeho v niekoľko okamychoch pozorovaly. Hustá tma a hluchá nemota panovala v čiernej väži, keď do nej priatelia mladého Tornallyho vošli. Zapalené svetlo ešte strašnejšou ju robilo, nežli vskutku bola. K tomu boľné, staby so smrťou zapasiace vzdychy všetkých hrôzou naplňovali. Vstupia až do posledných dvier, zkdže vzdychy ku nim prichádzaly, i zostali všetci staby bleskom omráčený. Čo jich zarazilo, boly slova, ktoré sa v temnici ozvaly.

*) Bartholomaeides: „Bašo, quam sederum conscius sibi . . . . sese in clientele Isabella reginae et ejus filii, tradere voluisse, missis ad eam et Georgium Monachum ac Petrovicium amplis muneribus.“

„Ja zomieram! . . . Bôh mi buď milostivý. Po mladom živote si túžil — máš ho v obeť dostáť. — Bôh sa nad tebou smiluj — nešťas-li-vý o-tec!“

Bolo ticho.

Z prítomných žiadon sa neopovážil prerušiť posledný vzdych nešťastného väzňa. Mlčky prišli, mlčky sa vzdialili priatelia Tornallyho, jak z čiernej väže, tak i z hradu.

Sotva sa zpusťil z vysokých hradieb, kucičie hlasy sa ozvaly kolom, načo húkanie sovy bolo odpoveďou. Sotva prešlo niekoľko okamychov, a už bolo niekoľko chlapcov na vrcholci „Šancov,“ ku ktorým sa vždy väčší a väčší počet shromažďoval a kam i ti, ktorých sme na Muráni mohli pozorovať, sa tiež pridružili.

„Pomsta — Božia pomsta! Bratia zbojníkom muráňskym, zavznelo odrazu z viacej hrdiel.

„Pomsta, Božia pomsta!“ bola odpoveď ostatných.

„Kde je Tornally?“ bolo zase počuť.

„Tornally?“ povie bolastným hlasom jedon z prítomných: „Tornally je svobodný!“

„Nech žije Tornally!“ zase to zavznelo kolom.

„Svobodný, bratia drahí,“ povie dôrazným čo i boľným hlasom predošlý, len že svoboda jeho je rozdielna od svobody našej. On je svobodný od zbojníka Bašu, ale tak svobodný, aby svobodu svoju s nami sdielať mohol. Telo jeho je zbavené na veky života svobody. Svobodu požíva teraz len duch jeho. Svobody žitia pozbavil ho ukrutný zbojník Muráňa a preto mu pomstu, pomstu večitú zaprisahajme!“

„Pomsta, večná Božia pomsta mu!“ opätovovali všetci, za ktorými i tie skaly pustých dolín ozvenu svoju odrážaly.

S boľným srdcom a rozovrenou krvou načúvali ostatní zpravu, ktorú jich poslanci ku osvobodeniu Tornallyho na Murán poslaní, jim priniesli.

Po ukončení zprávy a porade všetci sa v dumanie ponorili. Mračná sa po nebe začaly riediť, búrka prestávala, a čosi kamsi počalo sa brieždiť.

„Kosy zapadajú bratia,“ povie jedon, pretrhnúc to mlčanie. „Čas je, aby sme sa rozišli. Čo sme si sľúbili, hľadme to i splniť.“

Vy ste mňa zvolili za vašu hlavu na miesto Tornallyho, ja ňou teda chcem i byť a spolu s vami pomstím smrť Tornallyho. Dnes zajtra príjde Salm i s cisárskymi, budú teda na pohotove a v každú menšinu prichystaní. Komu z vás ľúbo, príjdite ko mne na Krásnu Hôrku, komu ale domu ľúbo, nechže tiež odíde, bo máme svrchovaný už čas, aby sme po predku pozornosť na seba neobrátili, ináč by sa nám ťažko bolo na tie skalné hradby dobývať, a ešte ťažšie jich zaujať.“

„Nech žije Bebek, vódca náš!“ zvolali prítomní rečníkovi. Naraz ďaleko v húšti počuť bolo zahúkanie sovy a dvakrát škrekľavý hlas kuvíka. Prítomní zostali sta by prestrašení a všetci sa zdali načúvať, vzdor tomu, že mali v úmysle sa už rozísť. A keď i druhý i tretíkrát tá istá ozvena sa opakovala, jakýsi nepokoj sa jich zmocnil.

„Čo je to?“ zpytovali sa jeden druhého.

„To je znak Tornallyho,“ hovorili nektorí.

„Nie,“ povedia druhí, „to je zrada. Majme sa na pozore!“

„Kto z nás chybí?“ zpytujú sa tretí.

„Nikto, krem Tornallyho.“

„Dajme mu teda znamenie, že sme tu,“ hovorili zas nektorí.

„Dajme,“ bola odpoveď viacej, a oči všetkých uprené boly na Bebeka.

„Bratia,“ povie tento, „jako vy, i ja si neznám vysvetliť, čo je tuná vo veci, a keby som nebol videl Tornallyho v žaláre zomierať, bol bych veril, že je to jeho znak. Buďme ale na všetko pripravení; kto je kolvek, som i ja za to, aby sa mu dal podobný znak: Jestli je náš, nuž príjde ku nám, nenieli náš, budme teda i na to prihotovení. Dajte mu teda znak.“

I napodobnil jeden z popri Bebeka stojacich trikrát, jeden po druhom húkanie sovy.

„Nebudme pospolu,“ povie Bebek, ale i nie ďaleko jeden od druhého v čas nebezpečia, aby sme si po ruke boli. Zostaňme tu len nektorí, ostatní dajte pozor, čo sa na okolí bude robiť, či nám nebezpečie nejaké nehrozí?“

Nastalo ticho.

Nektorí sa vzdialili, druhí zostali na mieste, medzi nimi i Bebek. Minulo niekoľko menšín, čo bolo ticho. O chvíľu ale bolo v dialke počuť, že sa neкто zblízuje. Pozornosť všetkých bola napnutá. Kroky bolo na blízku počuť.

„Kto to?“ zavolá Tornally prichádzajúc k nim.

„Tornally!“ bola radostná odpoveď. A zase bolo ticho, až skutočne sa Tornally ku samým zblížil.

„Čo ste takí zarazení?“ vstúpiac do kola svojich priateľov, povie Tornally. „Či vás snad môj príchod prekvapil?“

„Tvôj príchod veru,“ povie Bebek, „bo sme ťa za mŕtveho mali.“

„Mňa za mŕtveho?“ pousmial sa Tornally.

„Teba veru!“ povie Bebek.

„Nuž jako?“

Bebek začal rozprávať, jako sa vybrali na Muráň ku jeho osvobodeniu. Avšak Tornally ho pretrhol v reči a keď i ostatní rozojdejší už sa ponavracali, povie: „Povieš mi to potom, čo a jako sa vám vodilo. Ponevác ale ešte niekto vo väzení a nebezpečenstve sa nachodí, musíme toho hladieť vysvobodit. Ktorí máte vôľu so mnou do Poľska, hlaste sa. Nútiť nechcem žiadneho. Všetci ísť nemôžeme. Musíme sa rozdeliť na dvoje. So mnou pôjdu len nektorí. Ostatní zostanú tu. Hlavnia vaša úloha bude, nikoho do hradu nepripustiť, komu by ale možno bolo, nech je Kováčovi po ruke. On vás ráno vyhladá a povie, čo by ste i robiť mali. Ja odojdem na pár dni do Poľska ku Tarnovskému, kde by som rád červeného Bejiho nejak do rúk dostal, ponevác, jako vám už Kováč vyrozprával, podlým spôsobom hladí vojvodu o jeho dcéru jako mňa chcel života pozbaviť. Ja vás už toto tretiu noc hladám a nemôžem vás naísť. Jako sa to stalo, že mňa teraz vidíte, dozviete sa neskorej. Teraz nenie na to čas, ani nenie nám rádno tak blízko nepriateľského hniezda do ďalších rozpravok sa púšťať. Majte strpenie. Kováč vám to vyrozpráva. Čakajte ho na známom mieste. Teraz sa ale rozídeme. Vy, ktorí tu zostanete, choďte každý v svoju stranu, čo ale so mnou

pôjdete, nasledujte mňa. Vy ale pán brat Bebek, čo uznáte za potrebné v mojej veci ku prekazeniu moci lúpežného Bašu konaf, konajte dľa vašej vôle. Teraz mi ale dovoľte, aby som sa vzdialil.“

„Čo možno urobím,“ bola odpoveď Bebekova.

Bebek a Tornally podali si vzájomne ruky, a rozišli sa každý v svoju stranu. Ale bol už i čas, jestli nechceli, aby jich vždy viac bližiaci sa deň nevyzradil. Bo sotva minulo pól hodiny, keď sa už brieždit počalo.

(Pokračovanie nasleduje.)

V o d n i a p a n n a. *)

Na lavom brehu v Dunaja zrkadle
Ohromná smutná vrba sa uzerá,
Vrba dichtivo halúzky opadlé
Jako ručičky do vínok vystiera.
A na haluzi krásna vodnia panna
Visiac do dialky túžobne sa díva,
Hneď vo krištale penavom sa zmýva,
Hneď zas kolíše sa uradovaná.
Pri tom, čo sa tu kúpa a hyntuje,
Čarovným hláskom takto vyspevuje:

Pod že ko mne šuhajčku,
Pod tú studenú vodičku!
Mám tam kaštiel utešený,
Na koraloch vystavený.

Steny jeho sú z krištalu
A podlaha je z opálu,
Strieška pekná smaragdová,
Pod ňou klenba topásová.

Izby krásne maľované,
Zlatým pieskom vysýpané,
A postielka kolimbavá,
Na nejj sladko sa zaspáva.

Pod že ko mne šuhajčku!
Mám zahradku i kvietničku,
V zahradke sú stromorady,
Štepy rodné tiež i sady.

A stromorad chládok dáva,
Tichý šum v ňom pošuškáva,
Milo dá sa tam prechádzať,
Na trávičku sa usádzať.

Štepy rodia dyjamanty,
Drahocenné brillijanty,
Rubíny i karnioly,
Z nichž si ránať môž po vóli.

Kvietnička je obrúbená,
Pekným kvietim vysadená,
Kvietky z vlákna sú atlasu,
Z nichž môž vôňu sať i krásu.

A ten atlas hladko tkaný,
Sriebrom, zlatom vyšívaný,
A tie listky neodpadnú,
Kvietky nikdy neuvädnu. —

* * *

A vodnia panna len sa ďalej zmýva,
Len sa na smutnej vrbe zas hyntuje,
A vše do dialky dychtivo sa díva
A takto jemným hláskom vyspevuje:

Pod že ko mne šuhajčku,
Pod tú studenú vodičku!
Mám ja peknú tam dedinku,
V nej poddaných i rodinku.

*) Pritomná báseň je len kusý úryvok z krásnej. 10 písaných hárkov veľkej, lyricko-epickej básne „Rastislav“ menovanej, ktorá v roč. II. alm. „Táboru“, jako i v osobitnom dielku v svojej celistvosti uverejnená bude. I podávame báseň túto v našom bujarom „Orlovi“ tým cieľom, aby i drahý náš „dotlievajúci starček“-poet, i ctené obec. jej krásou sa občerstvilo; no i mlad naša toho presvedčenia nadobudla. že kto žertvuho život svoj mladistvý rozkošiam telesným, časne i večne hynie. Bože živ nám nášeho drahého Ludovíta ešte dlhé, dlhé roky!

Red.

Rybky drobné, rybky zlaté,
I srieborno-šupinaté,
Skočné žabky, švišké račky,
Perlonosné korytnačky.

Rybky role orávajú,
Žabky zrno vytláčajú,
Račky kvetnú líčku kosia
A mňa korytnačky nosia.

Pod že ko mne šuhajčku!
Peknú budeš mať ženičku,
Mäkký vlások mojej hlavy
Je z hodbávu vodnej trávy.

Očká moje — dve hviezdičky
Zúbky drobné sú perličky,
Ústka štiepky malinové,
Líčka jabĺčka ružové.

Denne v mlieku sa kúpavam,
Práskom síahu posypavam;
Sviežou rosou sa z kropujem,
Karmínom zory malujem.

No pod' ko mne šuhajčku!
Budeš peknú mať ženičku,
Moje prsia páper mäkký,
Na tých budeš spať na veky.

A keď budeš podriemkávať,
Ja ťa budem kolimbávať,
Spevom budem ťa prikrývať,
Pekne sa ti bude snívať.

* * *

Umĺkne panna a zas v dialku hladí,
V dialke zohriaty tuho kôň uháňa,
Na koni rytier sedí celkom blady,
A pred ním s vlasom rozpusteným panna.
O vrbu malý čln je priviazaný,
Zelené vlnky sa s ním pohrávajú;
Zosadnú jazdci z koňa unovaní
A spešným krokom k člnu pospiechajú.
V tom zašuchoce konár vrbu hustý
A vodnia panna sa do hlbky zpusť.
Sadne do člnu rytier, sadne deva
A rytier člnok od brehu odrazí,
I vlnky čudné malujú obrazy,

I šumot vody divné piesne spieva.
V sretku Dunaja hrozný vír sa krúti,
Vo víru vodnia panna, vrah, prebýva.
Prúd člnok schytí a tatam ho núti,
I darmo veslo do vln sa zarýva.
Prudkou vír mocou člnok uchvacuje,
Člnok sa točí najprv v kráži veľkom;
Lež kráž sa voždy väčšmi umenšuje,
Kým čln neprijde do prosriedku celkom:
Tu pysk sa nahne — a dve ruky krásne
Vystrú sa z vody a ztiahnu pysk člnka,
Len jedno počuť vykriknutie hlasné — —
Voda sa zavre a nad nimi žblnká.

Ludovít Žello.

Príspevky ku poznaniu juhoslovanských národných piesní zo stanoviska mravoučného.

Od J. Radetiča, pozostalý rukopis J. Kalinčáka.

(Pokračovanie.)

XI.

Markova odvážlivosť, srditá mysel, kajúčnosť a smrť. — Hajdúci.

V predchádzajúcich článkoch o Markovi
sme uvážili jeho dobré vlastnosti a skvelé

stránky jeho charakteru. Juhoslovanská pie-
seň mu ale prívlastňuje i jednu vlastnosť,
ktorá našho tónu bádže. Pravda je táto
velmi nevýznamná, tak že v prirovnaní
s jeho výtečnosťou celkom ani do povahy
vzatá byť nemôže. Čo sa uňho najviac haní,
je jeho prísmelá „odvážlivosť“, ktorá potom

do zvady prechádza. O tomto hovorí pieseň:

Sokol Marko vždy by sa chcel borit
Jak pán jeho zvady hľadajúci.

Otec jeho mu všetky jeho „zlé stránky“
raz na oči vyhadzuje hovoriac:

Iste iste násilník je syn môj.
Syn môj Marko Kraljević, bo sa on
Nikoho nepýta, kde ísť má,
Kde zasadne, tam popíja víno,
A kde môže, tam zvady začína.

Jeho prudká, srditá myseľ ho tak ďaleko zachvacuje, že jednému dievčaťu zdráhajúcemu sa mu obidve ruky odtiaľ a mu oči vylúpal. Arabské dievča, vysvobodivšie ho zo žalára, v ktorom sa celých sedem rokov nachádzal, zabíja, ač práve mu bol predtým prisľúbil, že si ho za milenkú vezme. Avšak v skutku svojom vidí hneď prenáhlenosť, a v nej hriech veľký; následkom čoho skladá veľké základiny k zbožným cieľom, aby sa tak od zločinu očistil.

Raz ho matka jeho upomína, aby viacej na boje nevychádzal, lebo že sa jej už ustavičné umývanie jeho ukrvácaných šiat zunovalo, že aby radšej so záprahom a pluhom vršky a doliny zorával. Marko počúval; nezorával on ale vršky a doliny, ale od Sultána založené bradské, pobil Turkov v zaujatí jeho mu prekážky robiacich, i zanesol od nich dobytú korisť domov k matke hovoriac:

Dnes som to vyoral matka moja!

Po toľkých dobrodružstvách a skúsenostiach v živote, ktoré si v bojoch oproti Turkom nadobudol, musel sa i on s týmto, jako národná pieseň hovorí, s týmto „marným“ svetom rozlúčiť. Jako bol život jeho zvláštny a rozdielny od života ľudí druhých, tak bola i smrť jeho. On nezomrel následkom ľudskej choroby, ani nebolo človeka, čo by ho bol v stave býval násilne zniest zo sveta. Marko bol od samého Boha, starodávneho to mstiteľa podľa národnej piesne usmrtený a zakončí týmto spôsobom svoj 300 rokov trvajúci život. Dľa podania národného

Kraljević Marko nezomrel, ale žije ešte podnes. *)

Okrem celého radu piesní výlučne len jemu venovaných ozpevujú ho i iné piesničky, ktoré neskorej, jako živý obraz sboru hrdinov uvedieme. Tak družbuje on pri svadbách Djordjevića zo Smederava a Kapović Stojana. V práve spomenutých piesňach vystupujú i vrstovníci Markovi: Miloš, Popiljić, Relja, Krilati, Janko Sibirjanin atď. Toto uvádzanie hrdinov starších na dojiste novších vekov sa vyskytuje i v epopojach druhých národov.

Piesne vzťahujúce sa na Marka a jeho časy označujú sa spolu veselostou a živostou. Hrdinovia piesní týchto alebo sami ešte videli slávu a veľkosť srbského cárstva, alebo počuli o nej z rozprávok svojich rodičov. Avšak čím ďalej sa národná pieseň od rozsúdneho prevratu Kosovského vzdialuje, tým viacej ju bolosť nad záhubou srbsťva preniká; z toho vysvitá, že snaha a chuť sa pomstiť nad Turkom v národnej piesni vždy viac a viac na popredie vystupuje.

Najnovšie piesne hrdinské nás raz s novými hrdinami pod menom „Hajdúci z hory“ obznamenajú. Pôvodní význam slova tohoto, jako sa v juhoslovanských národných piesňach užíva, nemá nič spoločného s pochopom mu v cudzích rečiach dávanom (zbojník). Hajdúkmi sa nazývajú v juhoslovanskej národnej básni takí mužovia, čo dom i majetok opustili, vystavujúce sa pri tom každej nehode neistého nebezpečného života, aby život svoj v boji proti Turkom a v obrane kresťanstva oproti ľubovôli Osmanov stráviť mohli. Jích heslo je:

Kto na Turkoch nemstil svojet svoju,
Toho neuzná Boh za verného.

Po ujarmení srbského národa od Turkov obmedzil sa celý život srbský na kruhy rodinné. V úzkom kole svojeti hľadal každý útechu a radu oproti sebevôli výbojovníkov. Každý člen čeladi držal za najsvätejšiu povinnosť druhých k tomu samému domácejmu

*) Podobne rozpráva n. p. i nemecká povest o svojom hrdinovi cisárovi Bedrichovi I., Barbarossa zvanom, ktorý r. 1190. dňa 10. júna pri Seleucii v sýrskej krajine, keď chcel na svojom koňovi cez Kalykadnu preplávať, zahynul. Red.

spolku prislúchajúcich ochraňovať. Kto sa raz Turkovi zprotivil, a zodpovednosť za to na kolo celej čelade uvaliť nechcel, ten utiekol do hôr a vrchov, ktoré sa potom jeho druhou vlasťou staly. Takíto ubehlíci sa menujú v juhoslovanskej národnej piesni: Hajdúci. Oni pravda po za bučky nechodia, ani jích nemožno za zbojníkov považovať, ktorí na cestujúcich stíhajú, aby jích potom prepadnúť a vydrancovať mohli. Jako sokoli a orli pozerajú hajdúci z brál vrchov svojich dolu na presilných potlačovateľov bratov z rodu svojho, a valia sa na nich pri každej danej priaznivej príležitosti jako krahujci na drobnú zver.

Hajdúci nosia, jako sa o tom národnia pieseň vyjadruje, hlavy svoje vždy vo vrecku t. j. oni sa vždy na každé nebezpečie, ba i na smrť pripravení v tej pevnej presvedčenosti, že jích pozostali bratia prv lebo neskôr iste pomstia. Týchto hrdinov ospevuje juhoslovanská národnia pieseň v tretom svazku Vukových piesní. My tu uvádzame len jednu, Vuk III, 51, chtiac ukázať s jak železnou odhodlanosťou a vytrvalosťou k. p. Hajdúk Radojica najhroznejšie muky znáša. Sedí totiž viac zajatých Hajdúkov v žalári, a medzi nimi i mladý Radojica, návrh urobivší, jakoby sa vysvobodit' mohli. Staval sa umrelým, a bol z väzenia vynesení. Turecký Aga ho chce pochovať, ale žena jeho mu to odvádza hovoriac:

Rado nie je, len sa mrtvým stavia.
Nasyp ohňa mu na prsá jeho,
Či sa pri tom ešte nezatrasie?!

Radojica ale má hrdinské srdce a nepohne sa, acpráve mu oheň prsá sožiera. Žena Agova ho ešte i iným mukám vystavuje. Položili mu na prsá jedovatého hada; on ale zniesol všetko, bez toho žeby najmenší znak života bol ukázal. Vidiac Aginica, že všetko nič nepomáha, urobila ešte jedon pokus. Dala peknými dievčatmi, na ktorých čele pekná Hajkuna stála, Radojica obtočiť, očakávajúc, že sa Hajdúk pri pohľade na pekné tanečnice úsmevu nezdrží. A vskutku keď nezdolaly muky u Radojica ani znak života vylúdiť, očarovala ho krása ženská na tolko, že sa raz uskárnil. Na šťastie to Aginica nespozovala, a v presvedčení, že je skutočne mrtvý,

dala ho do vody hodit'. Radojica čakal len na toto, súc dobrým plaváčom. Sotvá ale priplával na protivný breh a troška si vypočinul, vrátil sa do domu Agovho, zabil ho i so ženou, osvobodil svojich súdruhov a vzal sebou Hajkunu za ženu.

XII.

Juhoslovanské národnie piesne o priateľstve.

Známo nám je, s jakou vrúcnou srdečnosťou a výslužnosťou cudzinec u všetkých slovanských kmenov pohostinne vítaný býva. Jako to o Slovanoch vôbec, tak to platí i o Srboch zvlášte. Pohostinnosť nerobí rozdielu medzi bohatým a chudobným. Najzivejšieho výrazu nachádza a najvznešenejším spôsobom sa vyrazuje láska táto k ľudstvu u Juhoslovanov, nakoľko nám je to známo, u nich jedine ešte sa udržavší zvyk uzavieranania medzi sebou pobratimstva a kumstva. Tento starodávny obyčaj pozostáva v tom, že sa jednotlivci spoja k požívaniu obapolných práv, k obapolnej obrane, nakoľko, že sa takí pobratenci lúbä a ctia, jako sa to len u rodných detí a údov rodiny spatrovať môže. Príklady priateľstva, jako nám jich Homer v Achillovi a Patroklovi, Glaukovi a Diomedovi pred oči stavia, sú síce velikolepé; srbské pobratimstvo ale tým väčšej vznešenosti nabýva, že ho náboženstvo posväcúva. Dvaja mužia, alebo dve ženské obyčajne rovného veku predstúpä totiž, chtiac si obapolné priateľstvo prislúbiť, pred oltár, a uzavru pri rozličných cirkevných obradoch záväzok v mene Božom a svätého Jána, slubujúc si, že v šťastí i v nešťastí jeden za druhého stáť, i že dobré i zlé jedon s druhým sdielať budú, i keď by jich to život stáť malo. Okolnosť tá, — že srbský národ od čias čo na balkánskom polostrove žije, a zvlášte od čias svojho ujarmenia od Turkov v ustavičnom stave válečnom sa nachádza, ustavičným nápadom výbojníkov vystavený je a bol, a preto ustavične zpučné nepriateľstvá potlačiteľov pomstít nútený bol, chtiac sa ďalšieho príkoria striasť, — urobila uzavieranie pobratimstva u tureckých kresťanov

zvlášte skoro potrebnosťou. Zvik tento je z väčšej časti prameňom všetkých tých činov, ktoré juhoslovanská hrdinsko-národná pieseň zpomína.

Pobratimstvo je tak sväté, že sa pri každom nebezpečenstve, pri každom nešťastí naň odvoláva, očakávajúci od neho istú pomoc. Pobratim v skutku nikdy nevystane. Keď daktorý človek v nebezpečnom postavení druhého pobratimom osloví, drží si tento za povinnosť vyzvaníu dostať a pomocou prispieť. Pobratimstvo jestvuje i medzi osobami rozličného pohlavia a veku: preto oslovujú mladšie ženy starších mužov „brat mój v Bohu“ alebo starší mužský mladšie ženy „sestra moja v Bohu.“ Pobratimstvá a kumovstvá, jako sme jich práve naličili, sa v juhoslovanskej národnej piesni znázorňujú v nekonečných príkladoch.

Zvykom týmto býva celá surovosť a drzosť, do ktorej srbský národ pod tureckým panstvom a nim uvržený bol, na veľmi jemný a vznešený spôsob zmiernená, a nim nedostatok civilizácie skoro zcela vynahradený, ktorý z tých samých príčin, to jest podmaneniu barbarov pripísaný byť musí. Nesmieme totiž zabudnúť, že srbské cárstvo za jeho zlatých čias (12—14 storočia) ohľadom vzdelanosti za žiadnym tehďajším európejským štátom nepozostalo, ba čo viac i nejeđen z nich prevyšovalo.

Dakolko príkladov o pobratimstve nám práve tvrdenie naše dostatočne osvetlí. V piesni — Vuk II, 90 — vyzýva uväznený Gjuraj Crnojević strážcov žalára v Božom a v mene svätého Jána, aby mu jedno okno v žaláre otvorili. Stráž to urobila. Pohliadnuc Djuraj dolu z okna, uzre svojho pobratima Vuka, i vyhadzuje mu na oči, že tak skoro na jích pobratimstvo zabudol, a tak „chlieb a sol“ zhanobil. *) Na to odpovedá Vuk, že Djuraja nezabudol, ba práve naopak že už od mesiaca

*) Len na málo miestach sa spomína výmena chleba a soli v juhoslovanských piesňach pri uzavieraní pobratimstva. Sol je pre svoju vlastnosť odstraňovať hnilobu a pleseň skoro u všetkých národov nápodobnenie stálosti a nerozlučiteľnosti: Mojžiš IV. 18, 19: sal foderis; práve tak býva i u Arabov chlieb so solou pri uzavieraní priateľských pomerov od patričných voždy požívaný. Póv.

premyšľuje, jakoby svojho pobratima z väzenia vysvobodit mohol. Podobné miesta nachádzame — Vuk II, 26, 30, 37, 51, 57, 61, 63, 68; III, 26 atď.

Prečiny proti pobratimstvu sú podľa pochopov juhoslovanského národu veľkým hriechom; práve preto postihne toho, kto k. pr. pomer pobratimstva alebo posestrimstva naruší a zneužije, voždy i veľka pokuta. Pieseň — Vuk I, 206 — rozpráva o dievčati do Bulharska odvedenom Mare, ktorá s Bulharom, Perom posestrimstvo uzavrela a ho poprosila, aby ju zas z Bulharska domov zaviedol. Pero sľubí jej žiadost vyplniť. Ale keď potom pekné dievča domov sprevádza, nemôže sa zdržať, aby ho na biele líce neboskal. Nenazdajky zahrní na čistom nebi, a hrom zabije Bulgara Peru:

Hrozne klaje Maria devica:
Zabi Bože každého junáka!
Čo boskáva v Bohu posestrimu. *)

Sväzok priateľstva „kumstvom“ nazvaný delí sa od „pobratimstva“ tým, že sa ona zväčša medzi osobami vo vyššom veku už postavenými uzaviera, a je takého cirkevného rázu, jakový v pomeroch kmotra alebo svata (starejšieho) k novorôdzeniatkom alebo k mladoženíchom nachádzame. Jako sa v očach srbského národa urážka takéhoto priateľského záväzku zatracuje, zpomeli sme už pri pojednaní o „Hriechu v srbskej národnej piesni.“ Keď kto k uzavretiu takého spolku prevolaný je, musí vyzvanie to prijať a čo by pri tom i jeho život do nebezpečenstva prijsť mal. Pieseň — Vuk IV, 3 — uvádza nám na toto sa vzťahujúci príklad Hajdúka Koprivicu, ktorý zutekal do hôr, chtiac vyhnúť pomste kniežata Černoehorského, ktorému 9 bratov zabil.

Knieža v úmysle svojom zostávajúc pomstiť sa, sľubuje každému, ktoby mu vraže-

*) Toto maliby si dobre zapamätať ti, ktorí vo svojich, dla modernej západnej poetickej literatúry pristrihnutých piesňach a povestach ustavične len o tomto počítku lásky telesnej čo opravdiví synovia prírody snivajú. Či kresťanskou osvetou odchovaný slovenský mladík nemal by ozaj za vyššími duševnými, večnými radostami túžiť?! Beda národu, kde je len okamžitá telesná rozkoš idealom, abo i pohnutkou k dejstvovaniu!
Red.

dlníka brata jeho živého lebo mrtvého pri-
niesol, značnú odmenu. Jedna pokrevná Ko-
privicova žiadostivá súc mzdu túto občiahnuť,
pozvala ho k sebe, aby jej priateľskú službu
preukázal, a jej za kmotra prišiel. Koprovia
urobil za dosť tejto kresťanskej povinnosti
a prišiel vzdor tomu, že predvidel, že pri
tom do rúk kniežata upadne. Sotvá že potom
jako kmotor do kostola vstúpil, hneď sa za-
čalo naňho strieľať; avšak ho žiadna kula ne-
trafila, bo ho chránil Bôh a svätý Jovan od
smrti, ponevác on „hlas priateľstva“ nasle-
doval. Svázok takýto priateľstva s pobočným
významom pomeru kmotra alebo svata (sta-
rejšieho) sa u juhoslovanov tiež včasto uza-
viera bez toho, že by k tomu podobné cir-
kevné slávnosti príčinu zavdaly, a toto sa

zväčša stáva v okamihu nebezpečenstva. Dva
sem sa vzťahujúce príklady môžu objasniť
práve teraz uvedených druhov svázkov pria-
telstva. V piesni — Vuk II, 75 — Šišman
vzkazuje Radul-Begovi:

Práve sa mi narodil synáčok,
Zvem ta v mene Boha veľikého,
V mene nášho svätého Jovana,
Abys došiel na zámok Trnovu.
Bys bol kmotrom pri synkovi môjmu.

Práve tomuto podobné miesta nachádzajú
sa — Vuk IV, 3 a 11, 94. — V poslednej
piesni prosí Jakšić Todor istého Zvijezdić
Ivana, aby mu milú neodviedol. Z tohoto
ohľadu odvoláva sa na jeho povinnosť kre-
šťanskú, na Boha, na svätého Jovana, jako
i na nebo a zem.

(Pokračovanie nasleduje.)

Pokutník.*)

V tej starej väži Nemeckej Lupče,
Čoby jakživ neveril nik,
Od viac sto rokov až podnes trvá
Jedon kostlivec — pokutník.

Trvá až podnes — a zhnit nemôže,
Vždy len jednaký ostáva,
Lud od pradedov túto zdedenú
Poviesťku o ňom rozpráva:

Za dávnych časov jakýsi Hano,
Čo tam v tom meste prebýval,
Straniva jednej roli pravotu
Bol si pred súdom odbýval.

Rola tá cudzia, nie jeho bola,
No on čo svoju chcel ju mať,
I odhodlal sa na to, že ona
Je jeho vlastnia, prisahať.

Súd mu konečne na jeho reči
Prísahu zložif povolil;

Ale ten Hano, keď mal prisahať,
Takýto podvod urobil:

Nabral si prsti zo zeme vlastnej
Do čižiem, i obul si jich,
A potom takú prísahu zložil,
Stojac na roli cudzej v nich:

Prisahám tuná, na ktorej stojím,
Že je to moja vlastnia zem,
A jestli by som krivo prisahal,
Nech nikdy v hrobe nezahnem! —

Jako prisahal, tak sa mu stalo —
Bo zhnit nemôže nijako,
Trvá vo väži, v celku sa drží
Z rokov na roky jednako.

Až podnes ešte tam sa potíka
Medzi tej väže múrami,
Ta chodievajú s veľikou hrôzou
Naň sa poďívať neznámi.

*) O ňom nachodí sa napísané toto: Illius *ἐδουλοῦτο* cadaver habet, mumiae instar incorruptum, et in angulo. ut spectari possit a curiosis erectum. Nomen hominis, dum viveret, Hano fuisse perhibent, qui perjuri culpa, hanc cadaveri suo poenam acceleraverit, ut contabescere nequeat. Certe, qui hodie apud Liptschenses pejerant, ritu id Hanonis facere dicuntur. Hinc proverbium: pejerat ut Hano. — Mathias Bel. an. 1733.

Smelí paholci a tovarišia,
Keď sa po krčmách napijú,
Stávky si robia, sem ta ho vláča,
A vysmievajú — a bijú.

Jakub Graichman.

A c i n d í n a.

Bulharská poviestka.

I.

Bol utešený máj.

V Bulharsku, kde smrtný pokoj uhostil sa, zeleňaly sa lúky a hory, stádo hovelalo si po bujnej tráve, ptáčky prespevovali tisícotaké piesne svoje.

Bulhari tešili sa pokoju.

No nebola po celom Bulharsku táto zdanlivá krása a pokoj k najdeniu! Čo mal očarovať zelený máj mnohých chrabrých Bulharov so svojim sviatočným rúchom, ptáci so svojim spevom, stáda so svojou bujnou: keď to všetko náležalo ujárnenému Bulharovi.

Škaredý to obraz!

Od jednej strany Balkánu až k druhej, od dediny do dediny počuť bolo tú otázku: Bratia Bulhari! Či Turčín je vašim pánom, že telom a pokojom mu neprestajne dávkuje? Chcete, aby našich otcov prach v mohyle pokojom našim zprznený bol? Kto je pravý Bulhar, nech chytí zbraň za vieru, za Bohorodicu a za svoju rodinu!

Kde len Bulhar býval, všade bolo čuť toto karhanie. Ale, málo bolo tých, čo si zvolili smrť radšej, ako hníly pokoj.

Už i Bulharom boli putá znesiteľné!

Bojochtiví Bulhari shromáždili sa pri dedinke Rovnenko, kde v porade ťaženie proti Turkovi za svätú povinnosť si položili.

Načo nám život v Bulharsku, keď žijeme Turkovi? Otcovia naši padli s pravoslavnou vierou, i my jích potomci smrť tú si zvolujeme.

To bolo jadro rady pri Rovnenku.

Bol utešený májový deň.

Utešený?!

Od Rovnenka až po Zádrú bola spálená každá dedina. I neozýval sa nikde hlas ľud-

ský. Lúky sa červenaly krvou. Stádo nehovelalo si po pastvách. Ptáci nespievali svoju pieseňku. Povetrim len oblak prehánal sa, pod nim krúžili sa orli, ktorí mŕtvym mäsom ľudským hlad svou upokojovali!

Od Zádrú pohybuje sa čata ľudí na mŕtvo toto pole. Za čatou všade vidíme povstávať nové mohyly s novým krížom. Pred čatou sú mŕtvé telá. Vidzme že čatu! Jedna čiastka z nej kope mohyly, druhá kladie mŕtvé telá do hrobu a pravoslavný kňaz s požehnaním a so všeobecným „Gospodi pomiluj,“ odbavuje svoj trpký úrad. Ľud žehná sa svätým krížom. Bulharky porosujú slzami svätý náhrobok. Devy bulharské venčia nevinými kvietkami mohyly milých otcov, bratov a — priateľov.

Celý zástup vykonal prácu tú od Zádrú až po Rovnenko. Zem bulharská znovu je obohatená novými bohatiermi. Obet táto priniesla nové sväté požehnanie. Po slavnom záderskom víťazstve pridružilo sa k víťazným Bulharom každé pravoslavné srdce. Turčín vzali strašnú odplatu za hriechy svoje. Mnohí odobrali sa k Mohamedovi, a len málo ušlo z nich so životom. I títo radšej milovali zemský život, jako bájočný, smyselný ráj prorokov.

Celý zástup obrátil sa po práci do Zádrú. Vodca výpravy tej, mladý Nikola s bólnym srdcom viedol zástup svoj popri nových mohylách. Mohyly tie postavil si všetky v srdci svojom. Duch jeho posvätil horúce nekdy sväté srdcia mohyly. Blízo Zádrú pozdvihol Nikola oko svoje, i díval sa k dedinôčke Grovno, popri ktorej Turci po boji utekali. Oko mu na jednom mieste zastane, jako čoby nevedelo Nikolovi hodne predstaviť, čo tam vidí.

„Miron,“ hovorí Nikola, „či nevidíš, že blízko Grovna ženská osoba človeka zo zeme dvíha? Buď jej na pomoci.“

Oslovený Miron a s nim šesť chlapov išli vyplniť rozkaz vodcov. Nikola ustúpil i so zástupom do Zádru.

Tichá dedinôčka Zádra bola okrášlená prítomnosťou balkánskych Bulharov. Keď Nikola ustúpil do Zádru, približovalo sa všetko ľudstvo k svojmu vodcovi.

„Bratia moji,“ riekol k zástupu Nikola, „povstanie naše začali sme v mene viery našej svätej pravoslavnej. Včera zrodili sa Bulhari, i víťazstvo obnovilo slávu mena nášho. Hajdúci krvavým výstupom vstali z mrtvých. Prácu sme ešte neukončili. Turčínov je mnoho. My verní ostaneme otcom našim len vtedy, keď boj dokončíme! Možno, že zajtrá pokračovať budeme v boji našom, v ktorom nás podporovať bude Bohorodica. Vy budete s vodcom svojim, a vodca váš bude s vámi!“

Prestal Nikola hovoriť. Zástup s jednotným „Ameň“ potvrdil slová Nikolove. Svätá radosť oziarila tváre Bulharov.

II.

Miron odišiel s družinou ku Grovnu, kde, ako Nikola hovoril, ženská osoba dvíhala telo človeka zo zeme.

Na zemi na polmesiaci ležalo mrtvé telo jedného Bulhara. Nad mrtvým telom plakala mladá ženská osoba, tak bolestne, žeby, jestli by len niečo života v mrtvom tele bolo bývalo, s plačom svojim mrtvého bola priviedla k životu. Žena to bola mladá, mladá, ako keď po svadbe v druhý deň vidíte mladú nevestu.

„Sáva môj,“ šopce k mrtvému telu nachýlená mladá žena, „Sava môj, tys opustil svoju Sabínu; no Bôh dá, uzreme sa zas vo večnej vlasti, kde niet Turčínov lútých.“ I klakla k mužovi svojmu, i uprela bolestný zrak k nebesiam.

Sávov pravý bok bol prebodnutý. Tvár jeho bola vyjasnená, ako čoby hlásala radosť nad tým, že v čestnom boji je i smrť sladká.

Pri Sávovi v dialke päť krokov stál Miron s družinou svojou, i díval sa na Sabínu.

Za nimi ležala kopa mrtvých Turkov. Ziať celý porosil oči jich, i veď ležalo mrtvé telo miláčka Nikolovho na krvou zabarvenej zemi.

„Sabína,“ hovorí Miron, „pochováme telo Sávovo do zeme svätej bulharskej. Tvoj Sáva hovoril nám, že si ho ty k boju požehnala a s tvojím požehnaním bil rady nepriateľa, a s tvojím obrazom padol za svätú vieru a cnosť bulharskú. Pozri jeho veselú tvár, ktorá sa i teraz na teba usmieva! Plakať prestaň, však ta Sáva milovať neprestane.“

Nehovoril ďalej Miron, veď Sabína naňho pozrela.

„Kde je Nikola?“ hovorí Sabína. „Môj Sáva padol za svätú vieru a za Bulharov; preto i telo muža môjho vidieť a požehnať musí vodca Bulharov.“

Sabína znovu sklopila oči.

Mužovia priviedli Nikolu.

Mrtvé telo pochovali na mieste tom, kde Sáva padol. Nad otvoreným hrobom stála Sabína a Nikola. Jích slzy rovno skropily mrtvé telo. Sabína ešte raz vrhla sa na Sávku, ako čoby do mrtvého tela život vliat chcela. Jedno „Gospodi pomiluj“ a jedon bolný vzdych Sabínin, boly počestnosťou pohrabu Sávovho. Na mohyle Sávovej stojí svätý kríž a pri kríži pomodlil sa Nikola, Sabína a malý zástup.

Hrob ostal samotný.

Sabína, keď slniečko paprškami svojimi umývalo nebo, vybrala sa na bojište, aby muža svojho vyhladala. Keď zastala nad mrtvým telom muža svojho, zrak jej omráčil sa a ona padla do mdloby k mŕtvemu mužovi svojmu, s ktorým len šesť týždňov žila. Po chvíľke pozdvihla mrtvé telo z pomedzi mrtvých Turčínov, aby neškrnily ďalej milého Sávku. Tak našli ju Miron a Nikola.

Nedivím sa životu Bulharov! Svoboda nechce putá. Škoda tých Bulharov, že tak skoro hnjú v studenej zemi! Oj! vy bulharské dcéry, ktorá porodíte svojho osvoboditeľa?! Rodia sa synovia chrabrí, ale rodinní bratia Slaviani zničujú jich a zaklínajú k porobe: preto svoboda vaša, bratia Bulhari, zrodí sa nemôže!

III.

V Zádru panuje tichá bulharská veselost. Nikola so Sabínou prišiel k zástupu smutne, jako dva ranení holubi. Mužovia ukracovali si chvíle rozhovorom; ženy a jích dcérky živostou svojou vynikaly. Nové bojechtivé zástupy Bulharov prichádzaly do Zádru, ktoré s bratrským príhovorom uvítané byly.

Žiadna vec by nebola tak utíšila bóle srdca, ktoré vodca pocítoval, jako tá tichá veselost a to shromaždenie sa Bulharov v Zádru! Už v duchu svojom videl Nikola zrútený polmesiac, už videl svobodné hory Balkánu, už myslel, že ženy bulharské nebudú viac skvrnené bohapráznyimi vyznávačmi Izproroka Muhameda! Všade ukázal sa, kde mužovia sa shovárali, všade utíšil bóle, kde matka ešte nad padnutým synom, žena nad mužom horkými slzami zarosené oko mala.

Malí chlapeci pohrávali sa kyndžálmi, ktoré krev Turkov cedily. Samopašnejší prikkladali k lícu ručnice. Oko jích žiarilo, jako čoby rady Turkov váľaly sa pred nimi na zem. Pyšní otcovia hodili okom vše ukradomky na bojechtivých synkov. Matky ale na pohľad ten vzdýchly, i pomyslely si: „to sú naše dietky! i tie padaf budú za svobodu.“

„Joannika,“ riekla jedna deva k svojej susedke, „čo si taká zamyslená? Nepadol ti brat, ni otec v boji, a ty taká smutná! I tys v boji bola, i tebe sa nič nestalo: nesmút teda!“

„Gabriela,“ odpovedala smutno oslovená, „sestrinskú pravdu mi hovoríš.“

„Joannika, či o tom nič nevie Nikola, že si ho od tureckého jatagánu pri Rovnenku osvobodila?“

„Nie, Gabriela! Dobre že to Nikola nevie. Pozri na Nikolu, jako hovorí so Sabínou,“ i ukazuje na miesto to, kde Nikola nachádzal sa, i zklopila oči k zemi. „Oj Gabriela moja, srdce mi je ranené,“ riekla chvílkou i zklonila hlávku svoju na niadra Gabriely.

„Joannika,“ hovorí Gabriela, „ty drahá sestra moja! Myslíš, že Nikola Sabínu miluje? Klameš sa! Vyzradil mi Nikola, že nikdy láskou ženy opútať sa dať nesmie. Viem že ty ho bóľne miluješ, moja Joannika,

ale Nikolu, čo fa jemu i každý prisudzuje, nikdy nepovoláš svojim mužom.“

Joanniky srdce na slová Gabriely utíšilo sa. Tie slová od sestry svojej hovoriť už často bola počula, no zo srdca Nikolu vypúdiť nevedela. I pozdvihla oči svoje na sestru, ktoré horely bleskom lásky lútostivej.

„On je Bulhar, on je vodca, on je mladý: a prečo mnou opovrhuje?“ riekla neupokojená Joannika. „Hovoril i mne, že jestli by ľúbit smel, mňa by ľúbil. Čo mne tie slová spomôžu? Gabriela moja, povedz mi, prečo Nikola milovať nesmie? Nezaslúžila som si ja ešte srdce jeho? Oh, Gabriela, srdce moje je na smrť ranené!“

Ešte by sestry i ďalej byly hovoriť, jestli by sa neboli všetei mužia v chytrosti shromažďovali.

„Bratia Bulhari! riekol Nikola, „brat náš Sergej, ktorý čo oddaný syn Bulharska známy vám je, priniesol nám zprávy potešujúce. Pri včerajšom boji, keď Turčini rozprášení boli, obliekol sa do rúcha zabitého Turčina, v ktorom jako Turek s utekajúcimi Turkami odvážil sa ísť do Filipola. I počul tam, že baša zaprisahal sa, že nás v Bulharsku do poslednieho vyničí. V zbojníckej práce tej napomáhať ho má i rusčucký baša. Vojská svoje sbierajú už, i máme výhľad, že pre nás znovu junácka práca nastane. Ja tedy, jako váš vodca, zpytujem sa, či chcete biedný život radšej, jako zlatú svobodu, bohoruhavú vieru Mahomedovu, jako sväté naše náboženstvo, dcéry a sestry radšej čo otrokine, jak čo svobodné; slovom, či chcete mať bulharský život a svobodu?“

„Svobodu, svobodu“ ozvalo sa tisíc a tisíc bojechtivých Bulharov.

„I ja tak myslím,“ riekol uspokojený Nikola. „Duch otcov našich je s nami a Bohorodica nás neopustí.“

A zástup zvolal: „ameň.“

„Gabriela, počula si slová jeho?“

„Joannika, Nikola nás všetkých miluje a tak i teba. Upokoj sa! Bohorodica smiluje sa i nad tebou.“

Tak hovoriť dve tieto sestry spolu. Joannika vyzradila lásku svoju, Gabriela ju v srdci svojom ukrývala.

IV.

Nikola bol neznámy svojim bratom Bulharom. Keď vodca Niko v ranách vykrvácal, odporúčal Bulharom Nikolu za vodcu, ktorí vtedy ešte len 20 ročného Nikolu s jásotom za vodcu prijali. Prijali ho preto, bo chceli Nikovu vôľu vyplniť. Prijali ho i preto, že sa Nikola vodcovstva v bojoch pri boku Nikovom hodným ukázal. Tajomstvo o Nikolovi, Nika sebou do hrobu odniesol. Možno je na hrobch slávu otcov vyčítať; preto i my, modlitby a slová Nikolove nad hrobom Nikovým sobierame, aby sme poznať mohli Nikolu.

Pod východnou stranou Balkánu ležala obec Simno.

V obci tej býval staručký Miloš, ktorý v tej vážnosti stál u Bulharov, v ktorej stojí u Hajdúkov neohrozený harambaša. K Milošovi prichádzali mužovia z celého Bulharska k poučeniu. Nechybovaly pri takej príležitosti tie potešujúce slová Milošove: „synkovia, budeme zase svobodní!“

Rozohnených Bulharov s týmito slovami utíšil: „radu moju poslúchnite: vy nie ste ešte zkúsení a neviete, že s Turčínom tvrdo sa bojuje. Zplácajte len dane, však my tie zpiatky obdržíme.“ A prichodzí uverili slovám Milošovým.

Celé Bulharsko sa dla nich riadilo. Len keď daktorí Bulhar požaloval sa, že mu Turčín sestra alebo dcéru odvliekli, tu už Milošove oči iskrily sa a boječtively sám seba upokojoval.

Rusčucký baša dozvedel sa, že v Simne vydržiava Miloš rozličné rady. Zanevrel hnevom besným na statočného Bulhara, ktorého k výstrahe druhým umienil si neľudsky potrestať.

Do Simna prišiel bašov aga, ktorý s mužstvom svojim vstúpil do domu Milošovho. Simňania chceli svojho otca mečom brániť, no Milošov pohľad poučil jich o druhom.

Rozlúčil sa Miloš so ženou, i svojou dcérou Acindínou.

„Nebojte sa moji milí! Statočný obstane i pred tureckým súdom,“ hovoril Miloš pokojne.

Miloš stál pred bašom.

Smelo si zastál pred Turka svobodu milujúci Bulhar, i smelo dával na otázky svoje odpovede. Že baša dlhšie hovoril s Milošom, to len preto urobil, že za Milošom stálo celé Bulharsko.

„Tedy ty dávaš Bulharom rady?“ pýtal sa ho naposledy rozmrzený baša.

„Ja, jestli by som jich nedával, pokiaľ by Bulharsko meče v rukách malo, bolo by svobodné.“

„Ty pse neveriaci!“ zúri rozzlobený baša, „či sa nazdávaš, že dobré služby preukazujú prorokovi? padni na kolena!“

„Len pred pravým, živým Bohom a blahoslavenou Bohorodicou padám na kolena! Pred bašom mojím smelo stojím a smelo odpovedám. Čo ti to prospeje, keď by ti do tvári lhal! Miluj pravdu a tresci, jestli tú na mne najdeš nepravdu!“

„Džaur nízky, poznáš pravdu!“ vybuchol baša i behá zdivočile po svojej izbe.

Prišli kavasi i odvedli Miloša do žaláru. Zo žalára, myslel si Miloš, že povedený bude k smrti. Starec v žaláre sedel už od viac dní, žiadal si smrť, aby tá vyzvala Bulharov k boju za svobodu a vieru. Tolko ja viem o Milošovi.

V.

V Simne bol smútok. Milošova žena a Acindína byly bez otca a Bulhari bez radcu. Bulhari strojili povstanie, ktoré pod Nikom už po krátkom čase malo vypuknúť. Balkanská ruža Acindína, horké bóle cítila za otcom milovaným. Po sedemnásty svoj rok nevedela, čo je ból srdca. Tie jej nebeské oči, tie jej niadra jako dve labute, tá jej bladoružová tvár omámila mnohého junáka. Jej ústa, ktoré sa ešte nedotkly len materských úst, teraz nepoznaly úsmech, bólnu srdce jej vždy vzdychalo za otcom.

„Matka,“ hovorí Acindína, „ja vysvobodím otca môjho.“

„Jako to myslíš, moja drahá?“

Acindína dlho hovorila.

„Keď mňa vidí baša rusčucký pred sebou na kolienách prosí o otca, iste moja láska k otcovi obmäkčí srdce bašovo a otca pustí na svobodu,“ dohovorela Acindína.

„Acindína,“ hovorí k nej nalakaná matka, „životom svojim chceš zaplatiť lásku svoju k otcovi. Turek nepozná našu nevinnosť posvätnú. Otec tvoj také vykúpenie od teba nežiada.“

Acindína bola nevinná, i myslela, že každý je jej rovný.

„Nie Acindína,“ hovorí starostlivá matka. „Ty ostaneš v Simne, ja vysvobodím otca.“

VI.

Bola noc.

Acindína čakala na usnutie matky. Potísku hore vstala a zanechala otcovský dom a milé Simno. Pri pobúrenom srdci ležala jej dyka. Chladná noc lúbala jej líca, jej oči osvecovaly tmavú noc. Hviezdičky usmievaly sa, starý mesiac skrýval sa za oblaky, jako čo by Acindíne nechcel ukazovať cestu do Rusčuku.

VII.

Ráno oznámil aga bašovi, že s listom súrnym chce Bulharka predstúpiť pred bašu. Baša, ktorému nelúbil sa pohyb na Balkáne, ešte omračenejším sa stal, že Bulharka zvest mu prináša z Balkánu. Bál sa zrady, bo vedel, že málo je verolomcov v Bulharsku.

„Baša jasný,“ riekla útla Acindína, „s klamom som sa dostala k tebe. V liste tomto nenajdeš zradu, ale ústne ti poviem prosbu moju. Jestli nechceš, aby Bulhari proti vášmu polmesiacu povstáli, vypuť na svobodu otca môjho Miloša.“

Milostne hladela Acindína na bašu, i ból srdca zarosil k okrase jej oči.

Baša bol bez seba. Na slová Acindíne nevedel odpovedať. Jako vlk zkrotený díval sa na krásnu, prosiacu Bulharku. Videl ju v moci svojej, mal chytenú holubicu, ktorú on odhodlal sa zadrhnúť.

„Ty prosíš za nepriateľa prorokovho?“ tázal sa so satanským úsmevom baša. „Allah mi je svedok, že prosbu tvoju nevyslyším. Ty tiež ostaneš mojou otro . . .“

„Baša,“ skočila mu do reči Acindína, „ja za nevinného otca prosím. Snáď si i ty

mal otca, ktorý ňa miloval: I vieš, čo je láska detinská, i cití si ju budeš vo mne. Jestli by za teba tvoja dcéra tak prosila, jako ja za otca svojho teba prosím: či bys nevážil si — a to draho — lásku dcéry svojej k tebe? Nezavrni mňa prosiacu! Pomsta ňa neminie, jestli mi otca nevydáš! baša! buď človekom!“

Nezaslúžil slová tieto zkažený starý Turek.

„Dám ti otca. Chceš mňa, mocného bašu, pyšná Bulharka?“ pýta sa nestydatý Turek.

Acindína obladla. Teraz videla sa v úplnom nešťastí. Zabudla na pri srdci ležiacu dyku, s ktorou sa osvobodiť mohla.

„Opovrhujem ňa, zlostný lev tvojho Allaha!“

Baša nekľial na Acindínu, že jeho Allaha hrešila. Jej hnev ešte väčšmi urobil ju bašovi milou.

VIII.

Miloš sedel v Simne.

Srdce jeho domyslelo si, jako sa vysvobodil. Matka Acindínina sa v plači morila. Na Balkáne držali Hajdúci rady. Mnohí Turci násilne vohnatí boli do svojho bájneho neba. Niko zatriasol s celým pohanstvom. Turci tisíci za Acindínu v zemi ležali.

Polmesiac sa triasol.

Utíchly boje.

Bulhari znovu stenali pod jarmom tureckým.

IX.

To všetko dialo sa v Bulharsku cez dvadsať rokov. Vstúpme do domu Milošovho v Simne. Čo uzreme v izbe! Tá je polo mrtvá. I sv. Nikola, nad stolom zavesený, bol v rámci svojom zarmútený. Oproti sv. Nikolu visia handžáre, ale i tie bez lesku. Len krev na nich, tej pozostatky našiel by tam učenc. Tu v tomto kútku stojí i posteľ, ale i tá, jako sa zdá byť, bez života.

Otvoria sa dvere. Vstúpi dnu mládenec, ktorého temä až pod strechu dosahuje. Okom zvedavým pozrel na posteľ, na ktorú uprel zrak svoj. Pristúpi k posteli, i načúva. Po

chvíli sadne k stolu, tvárou k posteli obrátenou, ktorú nezpustí z očí.

Jestli by ste v srdci jeho čítať chceli, nuž toto by ste v tom vyčítali: „ona sladko spí. Bože, či sa zmiluješ nad biednou sirotou? Na prosbu moju dal si matke mojej tichý spánok. Prosím Ťa ešte o niečo, uzdrav matku moju! Bez nej ja tiež žiť nemôžem.“

Na myšlienky tie zahrála sa slza v očiach.

„Nikola,“ ozve sa chorá matka z postele.

„Matko,“ priskočí Nikola ku matke a pobožká ju v čelo.

„Poď sem bližšej Nikola, nech i ja tvoje čelo pobožkám.“

Nikola poslúchal.

„Čo nového na Balkáne?“ zpytuje sa syna matka.

„Zbraň sa ozýva v rukách Bulharov. Vodca Niko, tak to viem, dá Bulharom novú prácu. A kto by by i trpel to jarmo Turka?“ dovŕšil chladno Nikola.

„Bohorodica Bulharom pomáhať bude“ hovorí chorá matka.

„Spokojná buď, drahá matko; ty ešte pokoj potrebuješ.“

„Neboj sa o mňa; čo do hrobu vstúpiť má, to pokoj pri živote neudrží. Len to ma ešte bolí, že ty nie si medzi Bulharmi.“

„Čo tam po bratoch! Ty si mi život dala a nie vlasť. Prv tú opatrovať neprestanem, ktorá mi život dala“ dohovoriť s oddanosťou Nikola.

„Nehovor tak Nikola. Niko vodca potrebuje i Teba. Ja i bez teba umrem.“

Nikola zaplakal, slová tie ho ani rozveseliť nemohly.

„Môj milý, dobrý syn. Rovno ti zvestujem, že už o nedlho umrem. Počuj tedy moje poslednie slová. Dom tento ostane tvojim a zpusťšených Bulharov majetkom. Tvoj otec, jako som ti hovorievala, padol za vieru a svobodu. Počuj teraz pravdu. Pred dvaciatimi rokmi zatvoril rusčucký baša otca môjho do žalara. Ja tajno, bez vedomia matkinho odišla som k bašovi a prosila som ho, aby otca môjho pustil na svobodu. Otec obdržal svobodu; ja ale ostala som v pazúroch jako holubica, rusčuckého bašu. Nepočul si nikdy, aby orol bol korisť vypustil z pazúrov svojich: tak to urobil i baša so mnou. Bulhari pod Nikom povstali za vieru a za Acindínu,

tvoju matku. Do moci Bulharov upadol i bašov brat; s tým mňa moji Bulhari vymenili. Nikola môj, ty si už muž, preto všetko ti poviem. Tak som obdržala svobodu, ale pod srdcom mojím priniesla som teba do Simna. Starí rodičia tvoji ťa ešte videli, po pol roku unreli. Oni i teba požehnali, jako i mňa, svoju dcéru.“

„Tedy rusčucký baša je mojím otcom?“ zpytuje sa Nikola.

Acindína za chvíľku neodpovedala. Staré bóle sa v jej srdci rozjatrily.

„Všetko zvieš,“ hovorí ďalej Acindína. „S plačom som ťa vychovala, ba mala som i úmysel, tebe a sebe život vziať. Naposledy zvíťazila vo mne pevná viera, i upokojila som sa; no, vyniesla som nad tebou ten súd: krev turčínska smiešaná s krvou bulharskou bude postrachom tureckým Tak som ťa, Nikola môj, vychovala.“

Oči urazenej Bulharky sa iskrily.

„Môj otec, matko?“

„Tvoj otec je rusčucký Sakim baša. Nehovorila som ti dosiaľ o tomto tajomstve, bo chcela som sa s tebou nad Sakimom pomstiť. Táto práca teraz už len tebe a môjmu duchu ostáva. Telo moje dáš svätej zemi bulharskej, ty ale stúpiš medzi Hajdúkov.“

Po tých slovach vytiahne Acindína z popri seba s veľkým namáhaním veľký kyndžal.

„Nikola,“ hovorí Acindína, „tu máš kyndžal tento, dar to môj posledný. Keď duch tvoj rozlúči sa s telom tvojím, potom len opuť kyndžal tento. Ja som ten posvätila so slzami mojích očí. V živote svojom nikdy nesmieš povstávať, však Turkov je vždy mnoho. Duch tvoj nech nikdy neklesá, však bojovať budeš za vieru a za poškrvnenú česť matky svojej.“

Nikola vzal kyndžal i pobožkal ho.

„Drahá matka moja, syn tvoj vyplní žiadosť tvoju.“

„Teraz poznávam len krev moju v tebe.“

Je to ešte živý duch v tej chorej Bulharke! Jako čo by žiť chcela i na smrteľnej posteli! Nehovorila pyšnosť z Acindíny, no hovorila tak urazená poctivosť.

„Môj milý Nikola,“ hovorí ďalej Acindína, „ešte ti mám niečo zvestovať.“

„Hovor, matka drahá! len neumieraj.“

„Ja umrela som už pred dvaciatymi rokmi, teraz ale v tebe z mrtvých vstávam. Dušu mi Sakim nezničil. Prosím ťa, ba rozkazujem ti, že *nesmieš nikdy ženu milovať.*“ Áno, nesmieš vziať si devu kresťanskú, devu bulharskú. S tebou vymreť musí nepravá, poškrvnená krev!“

Nikola prisľúbil i túto matkinu žiadosť vyplniť.

Po dvoch dňoch nebolo jej viac, i pochoval si ju slziac horké slzy.

Dlho, dlho klačal na hrobe matkinom, i modlil sa do tmavej noci.

„Slza boľosti kropila kyndžal tento, matka lúbezna! . . . i zmyjem ju krvou tureckou!“ vzdychol si rozziatený mladík.

I vstal hore, i prežehnal sa. Pozrel na hrob, i slzy ho zaliali. Po chvíli vracal sa do Simna.

(Dokončenie nasleduje.)

Lalija a ruža.

Lalija útlu nevinnosť,
Ruža lúbosť značí,
Tejto sa tu pozemský svet,
Tam tej nebo páči.

Pokiaľ milá žila, bola
Ružou srdca môjho,
Čo laliju pojal ju Bôh
V stánky neba svojho.

M. Phyladelphiy.

Listy z Čiech.

II.

Popularisovanie vedy stalo sa heslom všetkých pokročilejších národov; už každý zkusá sily svoje v tomto odvetví spasonosnej pôsobnosti humanistickej. Jak jednotlivé prostónárodné spisy, tak zvlášte i periodická literatúra je výdatným prosriedkom k uskutočneniu týchto snáh. No zvláštnym druhom periodickej literatúry, len nám Slovanom a menovite Čechom vlastnej, sú Matice tak rečené, ktoré s časopisectvom v užšom smysle len občasnou spoločnú majú lišia sa od neho tým, že podávajú diela celé, a nielen jednoduché články, a že každé číslo je celkom o sebe, alebo aspoň organicky zakončeným článkom celku. Program našich Matíc, ačkoľvek nevyučuje čítanie zábavné, má fažište svoje preca len v svätej snahe, otvárať tajné skryše ľudského vedenia i najprostejšiemu a najchudobnejšiemu z ľudu. Jak výborne úkolu svojmu dostávajú, toho dôkazom je veľiká obľuba sborníkov takých u čitateľstva slovanského, javiaca sa jednak v po-

merne veľikom počte odberateľstva a v dlhom trvaní ústavov už jestvujúcich, jednak zase v stálom zakladaní jích k účelom specialnejším.

Rad týchto slovanských „svetlonosov“ otvorila Matica srbská, založená a. 1826 v Pešti, odkiaľ r. 1864 odišla vo vlastní dom, do Nového Sadu. Hneď za ňou nasledovala Matica česká čo odbor Musea českého r. 1830, ačkoľvek už od 50 rokov konaly sa vážne a usilovné prípravy k zarazeniu podobného spolku, tak že myšlienka — ovšem síce v inej forme — patrí nám Čechom. Českú nasledovala za 12 rokov Matica ilirská v Záhrebe, päť rokov na to Matica serbska v Fudišine, r. 1848. Matica haličsko-ruská a Matica moravská r. 1849. Konečne v rokoch 1862, 63, 64 zarazené sú: Matica dalmatinská v Záhrebe, Matica slovenská v T. Sv. Martine*)

*) Čo vlc. p. dopisovateľ ohľadom na zakladania takýchto lit. spolkov bratom Čechom v prvom rade pripisuje, to sa i na nás

a Matica slovenska v Lublani. Všetky tieto spolky majú vedľa jiného i veľkú dôležitosť historickú, spadajúce (mimo snáď dalmatinskej a slovenskej) zarazením svojim obyčajne v dobu, keď ten lebo onen kmen slovenský začal z národnej a duševnej driemoty svojej prebúdzat sa k čulejšiemu životu. Preto i každá táto Matica brala pôvodnie zrenie k národu čo celku, a Matica česká vyplnila úkol svoj v danej dobe veľmi čestne.

Slovákov všetkým právom potahovať môže. Veď už r. 1793 zarazený bol slavnej pamäti A. Bernolákom a J. Fándlym v Trnave spolok k vydávaniu a odobieraniu slovenských kníh, ktorý spolok nosil meno: „Učené slovenské tovaryšstvo.“ R. 1812 vznikla v okolí baňskom snahou A. Lovicha, J. Rybayho, J. Holubyho, B. Tablica, J. Seberiného k podporovaniu československej literatúry Slovenská literárni spoločnosť baňská. R. 1834 vznikol horlivým pôsobením M. Hamuljáka a Dr. A. Öttmayera v Pešťbudíne Spolek milovníkov reči a literatúry slovenskej. Roku 1844, dňa 27. augusta vydržiavané bolo v Sv. Mikuláši prvé všeobecné zasadnutie výborové spolku Tatrina; pod stanovami podpísaní boli: M. M. Hodža, K. Fejérpataky, L. Štúr, M. J. Hurban a Ct. Zoch. Pri zakladaní jeho súčasťníci sa okrem menovaných: Dr. J. Guoth, J. Plech, L. Hroboň, J. Bysterský, J. Srenka, J. Francisci, J. Ondruš, P. Jozefy, J. Seberini, K. Kuzmány, J. Matuška, A. Brožík, S. Novák, S. Chalupka, J. Ščasný, J. Tučko, A. Caban, T. Červen, J. Galbavý, J. Hlovich, J. Kadavý, J. Lehocký, H. Škul-téty, L. Orfanides, E. Čaplovič, J. Plošic, Dr. A. Radlinský, J. Čipka, P. Hostinský, Št. Daxner, S. Reus, J. Kalinčák, Št. Závodník, E. Gerometla, P. Hyroš. K. a S. Štúrovci a mnohí jiní. Cieľ spolku bol, napomoženie literarnej a priemyselnej vzdelanosti národa slovenského. Zo spolku tohoto vyvinula sa Matica slovenská, na ktorej do života uvedení už r. 1851. J. Kollár, K. Kuzmány, M. Šteffko, D. Lichard, J. Záborský všemožne účinkovali: no len r. 1863, dňa 4. augusta vydržiavané bolo v T. Sv. Martine prvé jej valné shromaždenie. Teraz máme už i kat. lit. spolok Sv. Vojtecha, ktorý r. 1870 dňa 15. sept. prvé svoje valné shromaždenie v Trnave vydržiaval, i svoj národný dom i svoje tlačiarne — a Boh dá, že nezadlho vydobyjeme si i my tej vážnosti pred svetom, ktorú už naši bratia Češi požívajú. Bože pomáhaj nám!

Red.

Berúc zretel ku všetkým možným potrebám tehďajšej literatúry národnej — a potrieb tých bolo toľko, že vlastne tvorily jednu veľkú medzeru — s plným úsilím a mládeňským nadšením jala sa jim vyhovovať. Najnutnejším požiadavkom doby bol časopis. A jakmilo „Časopis českého Musea“ stal sa skutkom, nasledoval rychle za sebou neprehliadny rad spisov vedeckých i belletristických, z nichž jednotlivé číslá poratujú sa, a stále sa budú počítovať k dielam klassickým literatúry českej. Vedľa toho pestovaná staršia literatúra česká obnovením čelnejších diel doby tej a nezapomenuto ani na výtečné spisy jinorodnie, jako to menovite prekladanie Shakespeare-a dokazuje. Čo Matica ne-nebola sama v stave vyvieš, to aspoň hľadela všemožne podporovať, jako Jungmannov veľkolepý „Slovník“ a Palackého nesmrtné „Dejiny“ atď. Ovšem že v rad veľikánov vmiestili sa i menší páni, avšak nech jim je to dopriato: oni pracovali nezištne za vec dobrú a s povedomím, že nepracujú nadarmo. Z tohoto stanoviska vysvetlíme si my i rozličné tehďajšie literárne ukázy, ktoré dnes zdajú sa nám byť naivnými, zvlášte pre jích nútenú utilitárnu loyaltitu, nemavšiu nikdy želaného úspechu — ba skôr opačného.

Že však oproti všetkému príkoriu a každej nesnádzi Matica naša preca stále prekvetala a výdatne si viedla, to svedčí nielen o vlastnej jej sile a jarom seba-povedomí, ale i o zdarnosti princípu, v ňomž kotvila. Jestli že však teraz nemôže už tak všestranne svoju činnosť rozvíjať, jako svojho času, nesmie jej byť to na výčitku, lebo šíriacou sa uvedomelostou a vzdelanosťou národa pribýva i požiadavkov, a my nemôžeme chcieť, ba ani nechceme, aby celá literatúra bola dielom Matice. Matica česká musí si pred seba vziať teraz účel specialnejší, jestli chce i na ďalej pôsobiť blahodarne, lebo s prvou svojou úlohou všeobecného prebudzovania je teraz skvele hotová. Zdá sa, že si toho Matica posiaľ vedomá nenie, a jestli je, že nevie, jakým smerom sa má dať; a preto je doba prechodu jej — jako každá taká doba — obťažaná chorobnou mdlobou, ktorého jej najskoršieho ukončenia si je najviacej priat. To sa však skôr nestane, dokiaľ Matica nevytkne si jasne a vedome ďalší cieľ svojho

pôsobenia, jehožto ťažišťom dla nášeho zdania jest vážna veda. Spisy Maticné ovšem nesmějú býť tak odborně učené, aby jim laik nerozumel, ani zase tak pojednáváné, aby jich specialista mal za jednoduché hračky, no musia umeť zachovať sred, aby obom stranám za dost urobeno bolo. Ťažký to ovšem úkol, ale Matica tým dôstojnejšia, čím viac môže býť presvedčená, že ostatnia literatúra už úplne zabezpečená jest od inakadiaľ, — a síce nielen jednotlivými roztrúsenými spisý a časopisy, no zase Maticami.

Matica Iudu, Matica roľnícká a práve chystaná Matica hudobná — dokazujú skutkom, že jediná Matica nemôže zahrnúť v sebe všetky obory literatúry, a hlásia sa menom svojim už k tomu, za čím sa nesú.

Najdôležitejším ústavom z týchto troch jest bez odporu Matica Iudu a síce jak svojim povšechným rázom, tak i počtom už vydaných spisov a odberateľov, a môžeme z poslednej príčiny jedine o nej úsudok vyniesť, keď Matice roľníckej nevyšlo posiaľ viac než tri číslá, a Matica hudobná, jak už povedano, len teraz v život vstúpiť sa chystá.

Matica Iudu zahájila týmto rokom piaty svoj ročník, jehož druhé číslo pred nedávnym časom vyšlo, tak že celkom už 26 spisov podala. Tážeme-li sa na cenu spisov týchto, môžeme sa smele priznať, že sme celkom až posiaľ s výsledkom spokojní. Redakcia snaží sa vyhovieť čo možno všetkým požiadavkom svojho veľkého obecnstva a preto spatrujeme už teraz utešenú rozmanitosť čo do obsahu. Nachádzame tu spisý historické, politické, prírodovedecké (geologické, astronomické, medicínské), geografické, rôzne pojednania, i zábavné čítanie. K tomu vydaná tiež jedna mapa (sveta slovanského), a tak môžeme od budúcnosti Matice Iudu očakávať iste výsledky a úspechy veľké, keď bude rovným smerom pokračovať. Jestliže by sme mali redakcii Matice Iudu čo vytýkať, boloby, že nešetří valne originálnosť, prijímajúc jednak spisý nedávno tlačené (jako „Vesnický román“ od Světlé, „Zdravoveda“ od Kodyma), ktoré, ačkoľvek samy v sebe výtečné, preca v äčšej části predplatiteľov

nielen známe sú, no i v majetku jejich už sa nachádzajú, jednak zase sohnánými z celého sveta komplicitami, jako „Život na Rusi“ a „Národové jižní Afriky“ od Hellera, ktoré síce dost dobre a pre laika zajímavě sa čítajú, avšak literatúru našu neobohacujú, lebo žiadame od nej, aby nielen pre ľud písala, ale aby písala i na zisk národného písomníctva. Za to ovšem podano nám z druhej strany vecí dôkladných; tak klasický vesnický román „Kříž u potoka“ od Karoliny Svetlej, vo svojim genu jedinej, — krásne historické pojednanie „Jirí z Poděbrad“ od Schulza, dôkladné Korínkovo „Věk Albrechta z Valdštiny“, premyslené Gablerovo „Panna Orleanská“ a pilné Koránovo „Ján Žižka“. Výtečným, krásnou, jadrnou a plynňou mluvou vynikajúcim perom svojim obohatil Maticu Václav Vlček, podajúc sem svoje historické romány „Pašek z Vratu“ a „Paní Lichnická“, no i pojednanie „O národní osvěťe“, v nomž svojim zvláštnym spôsobom ukazuje na vedy v našom spoločenskom živote a dáva rady o úspešnom šírení sa osvety. Praktické a časové dielo podal prof. Kořínek svojim „Obrazom Slovanstva“, ktoré vzhľadom k terajším politickým a národným pomerom súč psáno, vyhovie zajiste veľikej potrebe, o ktoré tiež opiera sa i dost dobrá Erbenova „Mapa světa slovanského.“ Čo však nepríjemne v spise tom (posiaľ dva diely) na čitateľa účinkuje, je veľmi všední, novinársky sloh; žiadame si to vo všímavosti, aby v budúcich svazkoch „Obrazů“ týmto dvom chybám vyvarovalo sa. Taký spis, čoby bol i čo do obsahu ešte dôkladnejším, nenie v stave poslúžiť žiadnej literatúre: literatúra žije jazykom, a kto jazyk nešvarí, nemôže okrašľovať literatúru. Dost zajímavě, ačkoľvek nie práve pútavě je geologické dielo dr. Friča „O vrstvách kůry zemské“, čo platí tiež o Studničkovej „Soustavě sluneční“. Rozhodne dobrú voľbu učinila redakcia prijatím Vernerovho francúzskeho prstonárodného pojednania „Cesta kolem měsíce.“ Tak sa majú písať prstonárodné spisý, tak sa má veda popularisovať! Pýtal som sa schválne rozličných prostých čitateľov na úsudok o tomto spise, a každý s úplnou spokojnosťou o nom sa vyjadril, priznávajúc sa, jako teraz nadobudol si jasného pojemu,

nie-li zovrubného, preca ale všeobecného o astronomickej vede. Je však na preklade poznať, ako tu spolupôsobila ruka nezastvená v jemné tkanivo autora; a vedľa toho poklesku lutovať musíme i druhý, ktorý sme už spisu Kořínkovmu vytýkali, — nesprávnosti jazykové. Zajímavé je tiež druhé dielo francúzskeho pôvodu „Paříž v Americe“, ktoré tiahne jasnú paralelu medzi republikánskou svobodou a jarostou z jednej, a medzi absolutistickým monarchizmom a jeho hnilobou z druhej strany. Podávanie takýchto spisov cudzojazyčných úplne schvalujeme. — Menej shodujú sa už s účelom Matice ludu spisy, jako Erbenove (inak zdarilé) „Vybrané báje a pověsti národní jiných větví slovanských“ a Balbínova „Dissertatio apologetica pro lingua bohemica“, ktorých ťažšie spadá v obory celkom iné, ačkoľvek majú nepopierateľný veľký význam svoj. Pri tej príležitosti nemôžeme potlačiť tú poznámku charakterisujúcu dľa nášho náhľadu rozdiel Matice českej a Matice ludu, že totiž oba spisy tuto menované skôr hodia sa Matici českej, kde by mali dôstojné a vhodnejšie miesto; jak už rečeno, v Matici ludu nedosahujú svojho účelu. Zbýva nám z lanského ročníka premlúvať ešte o dvoch románoch, „Oživené hroby“ od Sabinu a „Anna Městecká“ od Bohumila Jandy. Sú to v každom ohľade protivy i čo do látky i čo do prevedenia a formy. Kdežto v historickom románe Jandovom milo čitateľa dojíma poklid, s jakým spisovateľ dielo nielen pracoval ale i prepracoval, čo je patrne z určitej a jistej kresby charakterov, — objavuje na každej strane Sabinovo politicko-kriminálne vypravovanie chvat, s jakým bolo na papier vhoďeno, ačkoľvek zaujímavosť látky nijako sa uprieť nedá a nesmie. V dŕeľe tomto obráza sa úplne smer celej najposlednejšej literárnej činnosti genialneho inokedy Sabinu, ktorá

v úžasnej plodnosti dáva prednosť kolkosti pred jakosťou; a ačkoľvek nič nezapiera duchaplného tvorca svojho, preca všetko tají stále rastúcou povrchnosťou, ktorá v nás budí pre budúcnosť obavy tým väčšie, čím znamenitejšie diela od spisovateľa, jako je Sabina, očakávať sme oprávnení.

Tonnerove „Dejiny české“ sú dielom, jakého už ludu našemu najviac zapotreby bolo. Čo by mu snad prísna kritika vyčítala, to práve ohľadom na stanovisko, ktoré spisovateľ zaujíma naproti čítateľstvu, musíme pokladať za prednosť, že totiž klade dôraz na národne-vlastenecké stránky našich dejín, tak že vlastenecký cit čitateľa povznáša a utvrdzuje. *) Z tejto príčiny dobyl si i Rottek u Nemcov tak nesmiernej obľuby a popularity; a jako my mu nemôžeme jeho nadužívanie nemeckého vlastenectva, čo i často na úkor Slovanov, brať za zlé, tak zase nesmie sa podobná výčitka činiť dielu Tonnerovmu.

Prajeme Matici ludu hojného zdraru, niemenaj i jej sestre Matici roľnickej, ktorá musí posiaľ s umohými prekážkami bojovať, a tešíme sa i na Maticu hudobnú, ktorá slubuje zbierať perly v kryštálových prameňoch slovanskej hudby. Presvedčení sme, že podniky tie bujne vzkvitnú a že skoro príkladu jích bude i nasledovano i na jiných poliach českej vedeckej a odbornej literatúry. **)

*) Takých populárných dejín Uhorska by sa veru už i nám zišlo. A či snad nie? Keď máme trudoviny Sasínkove po ruke, len jeho snahy podporovať a dejiny jeho popularisovať treba! Red.

**) Bože daj, by sme i v tomto smere bratov Čechov čím skôr nasledovali; lebo len tak vydobýť si môžeme úcty u zlého sveta, ktorý na nás Slovákov len opovržené, a len cez svoje pýchou zajdeté okuliare pozerá zvykol. Red.

Charvatecký.

Nežaloval by som . . .

Nežaloval by som viacej
Na ten osud clivý,
Keby Slováč raz už chcel byť
Slavne v svete živý.

Nežaloval by som viacej
Na tie cudzích zlosti,
Keby len u svojich bolo
Viacej úprimnosti.

Nežaloval by som viacej.
Na ten ľud zmámený,
Keby len vodcovia jeho
Neboli svedení.

Nežaloval by som viacej
Na tie naše muky,
Keby sme si všetci svorné
Chceli podať ruky.

Nežaloval by som viacej
Na smrť neuprosnú,
Keby živí nemrhali
Dobu blahonosnú.

Nežaloval by som viacej
Na osud, smrť, ľudí,
Keby videl, že čo jedno
Mre, druhé sa budí.

Ale takto volať musia
I tie Tatier skaly
Čo sa v mnohom bólnom žiali
Celé rozpukaly.

Ale takto volať budem
K vám nezdarne deti
Slávy, nehliťte v potupe,
Keď rod k sláve letí!

Miloslav Dunný.

Terajšia výchova národov kmene germanského, roman- ského a slovanského.

Od Pacla Hečka.

Poznavše už i nový vek s jeho duchom a reformami, s jeho značne pokročilejšou výchovou, nežli ju v starom alebo v strednom veku spatrovať môžeme, povážme ďalej stav tejto výchovy u troch najčelnejších a najslavnejších kmenov európejských, a síce u kmene germanského, romanského a slovanského.

I.

Kmen germanský.

Pred vekami o vela početnejší a rozsiahlejší nežli teraz, ale i za našich časov do 90 millionov duší počítajúci germanský kmen, povestný za oných časov svojimi vojanskými výpravami a dobrodružstvami a spolu hrozny svojim násilienstvom, jehož sa dopúšťal nad národami pokojnými, menovite nad Slovanmi, od toho času čo ideou kresťanstva preniknutý do seba vstúpil a sám v sebe krotnúť a slachtiť sa počal (tedy asi od počiatku XVI. stololetia), čo lepšie usporiadal svoj občanský život a v tejto civilizácii poznal potrebu národného školstva i tvoril a zveleboval ho pri politickej a duchovnej svobode svojej vedľa predstáv, náhľadov a požiadavok veľkého du-

cha svojho: učinil tak veľké pokroky v oboru výchovy, že teraz, kde ho na vrcholi slávy tejto spatrujeme, nemožno nám nežasnúť nad týmto ohromným postupom svobodne sa rozvívšieho ducha jeho. On, ktorý kedysi hrozným bol svetu svojou zbrannou silou i politickou rozvahou a schytralosťou, vzbudzuje teraz jeho obdivovanie, keď tento hľadá na jeho nesmiernu duševnú vzdelanosť, ktorá však o vela väčšiu slávu by u všetkých cudzích národov požívala, keby sa nespájala s odrážajúcou vždy iných pýchou a samochlúbou, a keby svetlo vied a umenia kmen tento tak krásne ožiarivšie, bolo i ohňom ducha svätého zapálilo a takto sošlachtilo srdce jeho, alebo ten jeho charakteristický Gemüth. Lež pyšná, mravným princípom kresťanstva nenesená a mnohým kolko tolko od germanov závislým národom silou mocou natíkaná kultúra, zpricíčila sa týmto tak, že oni tento úmysel násilne alebo aspoň vtieravosťou svojou vojvodit iným v kultúre, nie za dobročinný pre seba, ale za záhubný pokládajú. Z tejto príčiny protivia sa Irčania v Európe a Indovia v Ázii kultúre anglickej, a slovanské národy zase Nemcami obkolesené, kultúre nemeckej. Ináč, kde ani násilníctvo ani vtieravosť nezoškľivuje národom túto vzdelanosť,

je ona vzácna každému prebudenejšíemu, po vyššom a jasnejšom svetle vied a umenia práhnuceму duchu.

Ku kmenu germanskému počítujeme národy: nemecký, hollandský, švédsky, norvétsky a dánsky, nekdy všetci traja pod menom Škandinávcev známi, a národ anglický.

Nemci, ktorí i počtom ostatných prevyšujú, sú duchom najnadanejší a najvyvinutejší národ, myslitelia hlbokí, ale pre svoj ideálny smer a pre kultúrnu a národnú vysokomyseľnosť, nie šťastní badatelia boholudskej skutočnosti. Práve za tejto najnovšej doby, pod pruským vodcovstvom pripýsných a zpupných Francúzov, v krvavom boji premojší a taktó k velikej moci v Europe sa dostaví, zdajú sa ohrozovať pokojný vývin menších s nimi susediacich národov. Než toho sa nám naskrze báť netreba, keď proti sjednotenej sile Nemectva, povstať vždy môže sjednotená sila národov romanských alebo slovanských, a nemožno predpokladať, žeby sa ostatní od nich jazykom i historiou už veľmi rúzniači sa bratia Hollandčania, škan-
dinávci a Anglosasi, s nimi spojili.

Hollandčania s Angličanmi jako sú vetve toho istého germanského kmene, vyznačujú sa smerom reálnym, u nich kvitnú vedy reálne, a v nástupstve týchto priemysel, kupectvo a obchod; obyvaja, menovite ostatní sú podnikavými vo všetkých životných potrebách a pánmi na mori, boháčmi nesmiernymi, sláve a rozkošiam tohoto sveta hovejúcimi a preto i uskutočňovania vyšších cieľov ľudstva nebars už schopnými.

Tri škandinávské národy na svoju chudobnú prírodu, na priemysel a obchod odkázané, sú potomci divokých a dobrodružno-podnikavých kedysi Škandinávcev, teraz národy krotké, humánne, kresťanskou vzdelanosťou sa vyznačujúce, a svojim pokojným vývinom, svobodou a skromnosťou šťastné, I u nich kvitnú vedy a umenia, ač nečinia toľko hluku na svete, jako jejich vysokomyseľní bratia Nemci.

U všetkých týchto národov, postúpila rozumná a šľachetnejšia výchova ľudstva nesmierne, menovite u Nemcov, ktorí vede a umeniu na pospol odľaní, v ohlade tomto obrovské pokroky učinili.

Všetci tito sa preslávili postupom vo školstve, literatúrou, vzdelanosťou, umením a osvetou. Nemcom to pomáhalo nad mieru, že rozdrobení sú na vela menších štátov, závodili vospolok v nadobývaní si skvelej vzdelanosti. Hollandčanov a Angličanov pobádala k tomu chtivosť panstva a zisku a potom rastúce vždy viac bohatstvo. Škandinávcev ale jejich susedstvo so vzdelanejšími bratmi, a potreba spomáhať si pri macošsky odmeňujúcej sa jim prírode, jako i kresťanská myseľ, ktorá sa u týchto národov kmene germanského ešte najkrajšie rozvila.

Tieto národy si tak ďaleko osvojili literárne umenie, že výjmc početné anglické proletárstvo, málo tu ľudí, čoby do školy neboli chodili, čítať, písať, rátať neznali, náboženskej známosti nemali, v zemepise, prírodopise, histórii a fysike aspoň čo do základov sbehlí neboli, čo by nemali dobrého pochopu o občanskej správe a neboli si povedomými národne.

Vzdelanosť je tu tak velice rozšírená, taký spoločný majetok, že i ti, ktorým pre veľkú chudobu a iné nepriaznivé okolnosti nedopriano do školy chodí, majú jasný pochop spoločenského života a jeho cieľov, znajú tak rozumne rozprávať o práve a hodnosti človeka, o jeho vyšších účeloch mimo hľadania každodennej živnosti, a sú tak hrdí na svoj národ, že nemôžeme dost nadiviť sa tejto vzdelanosti pospolitého ľudu, jehož v najväčšej miere samý spoločenský život vychoval a vzdelal.

Plno tu všade škôl reálnych pre remeslníkov, fabrikantov, kupcov, hospodárov, staviteľov, chemikov a mechanikov; plno po väčších mestách gymnásii a lyceí, založených pre vyššie triedy národa, pre budúcich úradníkov, zememeračov, kňazov a vôbec pre učencých. A každé hlavnejšie mesto krajiny pýsiť sa môže svojou universitou alebo akademiou, nadto spolkami učeními a školami umeleckými.

Jak dobre je tu sriadená domáca i verejná výchova, najlepšie poznať z praktického upotrebenia vedy, nauky a umenia pre život, z prekvetajúcej vždy literatúry, ktorá na každom novom pokolení nových, činných obrábatelov získava, a z toho jako školstvo na klassicko-humánnom, a na národne-svobodnom

základe postavené súc, vždy mužskejšie a slavnějšíe charaktéry odchováva, jako že i národom týmto k skvelému dobrobytu dopomáha. Tu sa každý na svoje oči presvedčiť môže, jako škola domáca i verejná, slávo a blahobyť týchto národov šíri a utvrdzuje, menovite jako Angličania, Hollandi, a americkanski Anglovia nástupstvom takejto výchovy v priemysle obrovské pokroky činia a za vyššie ciele ľudstva z celej duše sa zaujímajú. Tu fabriky na vidomočí povstávajú, každé remeslo sa zdokonáluje, každé umenie nový pokrok činí, strojnictvo vždy ďalej postupuje, vynálezy nad vynálezy ohlašované bývajú, a národy bohatstvom porád väčším sa obsypajúc, pomýšľajú jak na odvracovanie ducha a telomornej núdze, tak i na podporovanie mravných účelov, jako je polepšovanie zločincov, dobré vychovanie sirôt, opatrenie chorých a nedúživých starcov, napomáhanie chudobného žiactva, zvelebenie školstva vôbec, a vzdelávanie náboženského a mravného citu šírením kresťanského - vzdelávaných spisov.

Sama výchovoveda učinila tu postup ohromný, takže v novej a v novej naučania methode sú tu ľudia nevyvážiteľní, a zo spisov, ktoré o výchove pojednávajú, celé bibliotéky tu sossierať možno. Nemci počítujú takýchto spisov najviacej, Škandinávci jich majú hojnosť, Anglovia a Hollandi najmenej. Medzi Angličanmi to je najpamätnejšie, že jakokolvek ináč v živote reálnym smerom sa vyznačujú, tak jejich výchova pre vyššie a bohatšie triedy národa na pospol na klasickom základe spočíva. Najvýtečnejší paedagogovia u Nemcov sú: *Ján Sturm, Valent Friedland, Trotzendorf, Basedov, Kant*, preslulí i filosofiou, *Weisse, Seiler, Rochov, Oberlin, Salzmann, Kampe, Franke, Pestalozzi, Dinter, Gutsmuts, Stefani, Jean Paul, Vilmsen, Plaman, Fellenberg, Zschocke, Jahn, Lochmann, Ratich, Heyder, Neander, Dr. Diesterweg, Karl Wilh. Chr. v. Türk, Chr. Gottl. Scholtz, Karl Zerrenner, Christof Schmidt, Niemeyer, Schwarz, Poelitz, B. G. Denzel, Herbart, Heinoth*, a množstvo iných, druhej a tretej veľkosti paedagogov.

(Pokračovanie nasleduje.)

O výchove germanskej povedať možno, že ona postavená z počiatku jako u všetkých iných národov Európy na grécko-rímskom základe, a pozdejšíe prerobená geniom germanským vo svojevlastnú výchovu, preslávila kmen tento osvetou a vzdelanosťou zvláštnou, v nejj sa prebija duch a charakter kmene tohoto, duch hlbokomuný a bohatý v tvorbách ducho-sveta i v umediach a charakter pevný, nezvratný, svobodou dychajúci, slávy a panstva žiadostivý. Genius kmene tohoto rozvil sa tu skvelo a bohate, lebo rozvil sa samostatne, keď každý jeho národ a každý jednotlivec vedený bol k mysleniu, k uvažovaniu, k chapaniu a rozsudzovaniu vecí samostatnému, k práci a k činnosti neustávajúcej, podávaná mu zásoba zkušenosťi vekových a literárne poklady všetkých vzdelaných národov, srdce a charakter jeho ale šlachtily sa na vzoroch vlastných i cudzých, antických i nových a človek dochádzal tu všade k povedomiu ľudskému i národnému s premyšľovaním o veľkej budúcnosti národa a sláve jeho. Výchova táto však u jedných jako u Nemcov väčším dielom ideálna súc, nedopustila mu živej boholudskej skutočnosti pravdive poznať a učinila z národu tohoto národ pripýšný na svoju vedu a kultúru, a z druhej strany u druhých, jako u Hollandov a Anglov reálnym smerom sa ženúc vo filosofii a v naukách, učinila týchto zbožňovateľmi prírody a hmotných pokladov, ktorí sa skutočne po zisku najväčšmi shánajú. O škandinávskych národoch rieciť nám možno, že tieto kresťanským ideám a zásadám vo výchove ešte najvernejšími ostali, a preto ač sú to národy menšie, a menej po sláve sveta tohoto bažiacie, nádobno jich pre jejich kultúru šťastnými pomenovať.

Ostatne i to vyznať musíme, že terajšia kultúrna i politická sláva Prusko-nemeckého národa z jeho znamenitej výchovy vyplýnula, a že anglická svobodomyselnosť v národe, dovtipnosť, podujímavosť a praktičnosť, jako i národná hrdosť z tohoto rozumnej výchovy sa vyprúdily.

K r á l i k y.

Po lúke peknej, zelenej, v tichom rozhovore
Prechodia sa dve priateľky hneď dole hneď hore.

Zpomedzi trávky zelej kvetinky kukajú,
Hneď ten, hneď ten tých dvoch očí na seba pútajú.

Pozri, pozri sestra milá, jaká ti to krásna —
A už idú bujnou trávou, čo jim je do pása.

Lež ktorý teraz odtrhnúť, Bože môj veľiký?
Aha, ja si tajdem tamto natrhať králiky.

Len dve a tri okamženia a už jich má za hrst —
Teraz prelietla jej dušou jakási zvedavosť.

Posadí sa na sried lúky do zelenej trávy —
Králiky vloží do lona, tŕsko ku nim vraví:

Povedzte mi, ale pravdu, vy kvietočky biele,
Či môj milý miluje ma, málo a či veľa?

Jedon vraví, že *nevďajak*, druhý že *zo srdca*,
Tretí zase, že cele *nič*, štvrtý *trošku* predca.

Sprosté ste vy, kvietky milé, neverím žiadnemu:
Každý inak hovoríte — spýtam sa milému.

Ten mi povie iste pravdu, on je bohobojný,
Každý rídzy Slovák je i za pravdu bojovný.

V tom príde jej kamarátka, z myšlienok ju vzbudí:
Poď už domov, moja krásna, už večer prichodí.

Olga Sládkovičová.

Z á p i s n i c a

tretieho zasadnutia výboru „Živený“ odo dňa 1. aug. 1871.

1. Shromaždenie zahájeno paňou predsedníčkou.

2. Účty pokladničkine ukazujú, že majetok spolkový zrástol od posledného výborového zasadnutia t. j. od 31. mája o 405 zl. 92 kr. Pri sbieraní príspevkov vyznačily sa menovite pp. *Božena Kutlíkova* v Trnave, *Klotilda Nandrássy* a *Herm. Pepich* vo V. Revúci, *Ludovika Maróthy* vo V. Luboreči a sl. *Klema Augustíny* v Sv. Mikuláši. — K zpráve tejto dodáva tajomník, že krem spomenutých vyznačily sa tiež pp.

Anna Pícková, Anna Mudroňová, Hermína Kohútová a Jozefína Preisnerová.

Výbor prijal zprávu túto v známosť a uzavrel vyslovíť v zápisnici všetkým menovaným srdečné vďaky výboru.

3. Zpráva o odročení žrebovej hry, ktoré ustanovené následkom toho, že určené predmety prineskoro dochodily,

vzata v známosť, a ponechano valnému shromaždeniu ďalšie ustanovenie.

4. Predložený návrh programu k zaj-
trajšiemu valnému shromaždeniu
prijatý.

5. Pokladníčka oznamuje, že vysokouč.
p. D. Lichard doposlal jej 12 čestných vý-
tiskov spisu „Malej Gazdiny“ pre výbor „Ži-
veny“ s tou prosbou, „aby tú knižočku sú-
dnym okom prečítať a jestliby za hodné
uznal, ju vo svojich kruhoch k rozšíreniu
odporúčať ráčil.“

Výbor vzal zprávu túto s potešením
v známosť, a naložil správe, upozorniť
členov „Živeny“ a vôbec celé slov. žen-
ské pohlavie na výtečný spisok tento;
uzavrel tiež vysloviť v zápisnici p. za-
sielateľovi a pôvodcovi úprimné vďaky.
Z 12 doposlaných výtiskov uložené dva
do spolkovej knižnice a ostatné rozdané
medzi prítomné výborničky „Živeny.“

6. Tajomník oznamuje, že p. A. Syt-
niansky odovzdal mu pre „Živenu“ 1 sv. ním
vydaného „Táboru“ a Capkove „Sirótky.“

Zpráva táto vzata v známosť s vy-
slovením vďaky v zápisnici p. darcovi.

7. Tajomník oznamuje čo urobila správa
v záležitosti známeho návrhu p. Kabinovho
v „N. Novinách“ uverejneného, aby sbieraly
sa vršky cigarrové v prospech „Živeny.“

Zprávu túto berie výbor v známosť
a nakladá správe uverejniť v záležitosti
tejto ohlas k obecstvu.

8. Tajomník oznamuje, že vo valnom
shromaždení predloží návrh na vydávanie
almanahu „Živeny.“

Výbor osvojac si návrh tento, uzavrel
odporúčať ho valnému shromaždeniu.

9. Budúce zasadnutie výboru bude sa
odbyvať dňa 17. januára 1872.

10. S uhodnovernením zápisnice pove-
rené sú *Maria Horváthová* a *Anna Mudro-
ňová*.

Značil

Ambróz V. Pictor,
tajomník.

Z á p i s n i c a

druhého valného shromaždenia „Živeny“,

odbyvaného v budove ev. gymnasiuma Turč. Sv. Martinského

dňa 2. augusta 1871.

1. Shromaždenie zahájila pani predsed-
níčka *Anna Pícková* o 4. hodine popoludní,
privítajúc srdečnými slovami valne shromažde-
ných členov „Živeny“ a kladúc im na srdce,
aby zaujali sa čím najснаžnejšie za dobro
tohto národného spolku.

Valné shromaždenie vypočulo reč tú
s volaním na slávu p. predsedníčke.

2. Po prečítaní programu valného shro-
maždenia podal tajomník výročnú zprávu o
účinkovaní „Živeny“ behom správneho roku
1870—1871. Zo zprávy tej vysvitá, že ako
činnosť spolku obmedzovala sa skoro výlučne
na rozmnoženie spolkového kapitálu, dosia-

hnuto v tomto ohľade značného uspechu,
lebo spolok má už do 230 členov, a že
prihlasujú sa za členov „Živeny“ i mnohí
mužskí.

Zpráva táto vzata v známosť.

3. Zo zprávy pokladníckej p. *Anny
Mudroňovej* je zrejmé, že dosavadne príjmy
spolku obnášajú 1276 zl. 57 kr. a keď od-
tiahneme od toho príjmy z roku minulého
v sume 132 zl., vidno, že sa pokladnica
zmohla behom tohto roku o 1144 zl. 57 kr.
Tohoročné výdavky na zaopatrenie spolkovej
pečate, za tlač príhlasov a za porto pri jich
rozposielaní obnášajú 51 zl. 29 kr. a s mi-

nuloročnými (5 zl. 15 kr.) dohromady 56 zl. 44 kr. Po odtiahnutí výdavkov od príjmov zostáva čistého majetku 1220 zl. 13 kr., ktoré uložené sú v Turč. Sv. martinskej sporiteľni na 6% úroky, — vkladná knižka pod č. 225.

Shromaždenie prijalo zpravu túto s potešením v známosť s volaním na slávu pi. pokladníčke a poverilo s prezretím účtov pp. *Herm. Kohút* a *Mariu Horváth*.

4. Nasledovala volba 30 výborníček na jeden rok. — Prv kým by sa k volbe pristúpilo, navrhuje člen p. M. Dulla, aby valné shromaždenie vyslovalo správe „Živeny“ a celému výboru svoje najsrdečnejšie vďaka za dosavadnú ozaj horlivú činnosť v prospech nášho spolku.

Shromaždenie prijíma návrh ten so slávovolaním a vyvolilo do výboru na budúci 1871—1872 rok jednohlasne nasledujúce pp.: *Izabella Bodický* v Nem. Lupči, *Augusta Čelko* v Skalici, *Klem. Hodža* v Sučanoch, *Marina Horváth* v Sv. Martine, *Mária Kováčik* na Stránke, *Milina Krčméry* v Garanseku, *Zuzana Krno* v Čerenčanoch, *Karolina Kunaj* v Sv. Martine, *Božena Kutlík* v Trnave, *Adela Lopušný* v Brezne, *Ludovika Maróthy* vo V. Luboreči, *Klotilda Nandrassy* vo V. Revúci, *Katarina Országh* v Kláštore, *Herm. Pepich* vo V. Revúci, *Žofia Peterek* v Sv. Martine, *Johana Polóny* v Kláštore, *Jozefína Preisner* v Sv. Martine, *Anna Radlinský* v D. Kubíne; Slečny: *Klema Augustíny* v Sv. Mikuláši, *Zuzana Felix* v Sv. Martine, *Marina Horváth* v Mošovcach, *Božena Hulák* v Krupíne, *Amália Kašovic* v Sv. Martine, *Juditha Kolény* v Kulpíne, *Eudmila Kórka* v Sv. Martine, *Marina Kramár* v Sv. Martine, *Marina Matuska* v Sv. Mikuláši, *Eudmila Milec* v Necpa-

Turč. Sv. Martin, 6. aug. 1871.

Značil

loch, Maria Preisinger v Trnave, *Olga Sládkovič* v Radvani.

5. Zpráva o žrebovej hre. Tajomník oznamuje, že správa „Živeny“ uznala za dobré odročit žrebovanie z tej jednoduchej príčiny, že doposielanie predmetov sa značne opozdilo. Až po dnes že ale došlo už do 80 rozličných predmetov, medzi nimi mnohé ozaj vzácné ženské ručné práce a dúfa, že sa tento počet ešte značne zväčší, následkom čoho bude možno zväčšiť i dosiaľ určený počet žrebov. Predkladá teda shromaždeniu otázku: kedy by bolo najlepšie to žrebovanie vydržiavať.

Shromaždenie uspokojac sa s vysvetlením, ponechalo určenie doby správe ako aj všetky ďalšie poriadky.

6. Nasledovalo označenie smeru ďalšieho účinkovania. Tajomník myslí, že i tohto roku bude sa musieť obmedziť činnosť spolku na sbieranie príspevkov. Aby však spolok ukázal preca nejakú makavejšiu činnosť, jako aj aby poskytnul členom svojim akú takú výhodu, navrhuje, aby „Živena“ vydala na budúci správny rok „Almanah.“

Shromaždenie uspokojac sa s ďalším vysvetlením v záležitosti tejto, prijalo návrh tento jednohlasne, poveriac s ďalšími krokami správu „Živeny“ a so so-stavením almanahu tajomníka.

7. Voľné návrhy. Čítaný návrh I. podpredsednícky sl. *Jozefína Sablak*, aby „Živena“ pokúsila sa so šťastenou a tým cieľom aby zakúpila za istú summu kapitálu žreby a vyvážovacie úpisy.

Po dlhšej debata návrh ten prijatý a k tomu cieľu určená polovica dosavadného kapitálu. S prevedením jeho poverená správa.

8. Budúce valné shromaždenie ustanovené na 7. augusta 1872.

9. S uhodnovernením zápisnice poverené sú sl. *Zuzana Felix* a *Eudmila Milec*.

Ambróz V. Pieter,
tajomník.

P o e t.

(Z Chomiakova.)

Hviezdy novou púťou si spiechaly,
Roztrusujúc hmlu vekovú.
I životu sa radovaly,
Slávu zvestujúc Pánovu.

A hľa, jedna z nich, Zemou zvaná,
Vekami sa smutno motá —
Jako nemá, i nepoznaná
Nebies veselých sirota.

K Bohu obrátil zrak pokojný,
V duši zrodil hymn sa jemu;
I dal zemí on hlahol strojný,
Jazyk stvoreniu mŕtvemu!

Bez piesenky pút zkončievala,
Bez nej na pút zas letela,
I na ústach jej zpočívala
Pečať mlčania zvečnelá.

Kto dá hlasu jej?! . . . Luč edenská
Zlietla, mŕtve prsia zhriala —
A smrteľníka hruď mládenská
Hosta večného prijala.

Sytniansky.

Príhlas.

Už vlní pod ochranou a dozorstvom sláv.
zdejšej ev. cirkve stojací verejne oznámený
cirkevno-národný dievčenský vychová-
vací ústav vo V. Revúci i v nastávajúcom
školskom roku, s 1. sept. započnúc, záležať
majúci na teraz z dvoch behov, v svojom
účinkovaní pokračovať bude a síce v ne-
jednóm ohlade rozšírený a sdokonalený.

Ponevác ale pán prof. Botto, pod ktorého
správu ústav tento do teraz stál, na uni-
versitu odchádza, zo spoločnej porady
tých, ktorým táto vážna záležitosť na srdci
leží, vyzvaní sú dolupodpísaní, aby sa na čelo
ústavu tohoto postavili, k čomu sa oni —
chtiac dobrej veci dľa skromných síl svojich
akú takú službu a obeť priniesť — i skutočne
ochotne podrobili tým ochotnejšie, že na
tunajšom ev. slov. vyš. gymnasiame účinku-
júci pl. t. páni učbári, menovite: Aug. Hor.
Škultety, Sam. Ormis, dr. Bran. Zoch, Mier.
Kovalevský, Kar. Vjest, Joz. Kvet, Holub,
jim priateľské spoluúčinkovanie vďačne prí-
sľúbili a zaručili.

Máme tedy česť vyzvať velectených pánov
rodičov, ktorých žiadosť je svoje dcéry pro-
striedkom slovenskej reči vo všetkých po-
trebných známostiach, rečiach a u-
meniach v duchu cirkve evanje-

lickej dat vychovávať a vzdelávať, aby nás
vzácnou dôverou svojou poctiť a drahé dcéry
svoje rukám našim sveriť ráčili, v tom pre-
svedčení, že tu všetko možné ochotne a sve-
domite vykonáme, aby jich žiadosti a oča-
kávaniu zadost učineno bolo.

Podľa plánu vys. ministeriuma výučby
pre vyššie dievčenské školy vydaného i pri
ústave našom predmetom vyučovania bude:
náboženstvo (katech. a bibl. historie), sloven-
ská reč, maďarská reč (týden. 4 hod.), neme-
cká reč (týd. 2 hod.), počtoveda, zeme-
deje- a prírodopis, kreslenie a krásopis, spev,
telocvik — domové hospodárstvo v neurči-
tých hodinách v príhodný čas.

Čo sa vyučovania maďarskej a neme-
ckej reči týka, pripomínáme obzvláštnie, že
krem hodín rečiam týmto určených, pri ruč-
ných prácach predpoludním v maďar-
skej, popoludní v nemeckej reči
týdenne asi 20 hodín dolupodpísaná rozho-
vory (konversáciu) s učednicami povedie;
áno i doktoré vedy v maďarskej a nemeckej
reči prednášané budú.

Od dievčat, ktoré do I. behu prijaté
byť majú, vyhladáva sa, aby aspoň plynne
čítaly, bežne písaly a s počiatkami počtova-
nia obznámené boly.

V ústave našom za učenie vied, reči a umení platí sa mesačne 3 zl., za cvičenie v ručných prácach, ku ktorým aj návod k šitiu na šijacom stroji prináležať bude, 2 zl. r. č.

Jesli by niektorí páni rodičia žiadali, aby jich dcérky i na fortepiane a v tanci cvičené boly, i v tomto ohlade za osobytný slušný honorár po vóli sa jim stane.

Dolu podpísaní hotoví sú do hospody ústavu so stravovaním a ostatným zaopatrením 3—4 dievčatá prijať za slušný mierny dla miestnych okolností určený plat. V hospode ústavu bývať majúce dievčatá majú si sebou priniesť aj 6 servít, 1 obrus, jedacie nástroje. Krem toho máme osvedčenie viacej vzdelaných rodín, že podobne hotové sú v páde snád početnejšieho súčasťenia sa na ústave nádejných žiaček také do lona svojej domácnosti prijať.

O laskavé písomné prihlásenie sa úctive prosíme najdalej do 31. bež. m., lebo v našom ďalšom pokonávaní dla toho potom riadiť sa musíme.

Končiac slovo naše s tým najsrdečnejším želaním, aby toto skromné podujatie naše k rozšíreniu pravej osvetly a vzdelanosti cirkevno-národnej v hojnej miere poslužilo, značíme sa

vo Velkej Revúci, dňa 14. aug. 1871.

so zvláštnou úctou oddaní správu vedúci:

Emil P. Pepích,
ev. a. v. učitel.

Hermína Pepích,
roz. Homola.

Národe slovenský!

Bys mohl co nejdřív k mužům rázným, Tebe nyní vedoucím, nových a nových chrabrých a osvícených mužů z lůna Svého postavití, kteří by Slovensku, své vlasti, pořád ještě nepřizní času, lidstva i země vydané, nemilosrdně týrané odhodláni byli neohrožené celé svoje žití zasvětití, sdělujeme Ti, že členové morav. spolku „Radhoště“ dobročinného soucitem čistě bratrským vedení jednohlasně za nevyhnutelné potřebné uznali také i tatranských šuhajů Tvých začátkem studijního roku do Prahy na vysoké školy zavítavších co nejvíce **bude možná podporovati**. Na Tobě, milenej národe, po výte obětovný, nyní jest, bys ulevil „Radhošti“ tērchu nésti podporuje ho spůsobem Tvé velikosti a bohatství přiměřeným! Doufáme, že „Radhoštěm“ podporování Tvoji synové nebudou synové Tvého žalu, nýbrž rozšiřovatelé Tvoji slávy. Nechceme, jako posud se dělo, aby synové Tvoji v cizině Ti věhlasné jméno činíce, Tobě přímo žádného osohu nepřinášeli. Chceme zaslati synů Tobě věrně oddaných přímo na Slovensku, své otčině, působiti a umřiti odhodlaných. Teda, národe bratrský, posílaje syny do Prahy na vysoké učení čiň povinnost svou otcovskou, spoléhaje se, že Ti vděčnými budou a láskou, když jinak nemožno odplatí. — Buď ubezpečen národe, jindy tak slavný, že do čistě bratrských rukou pošleš syny Tvoje; pošleš je do Prahy, kolébky slávy československé, kde přímo u pramenů vědy a umění statně a bohumile vědomosti pro Tvoji slávu na koliko možno v českoslovenčině čerpati moci budou. Na zdar!

V Praze, 22. srpna 1871.

MDr. Jan Janda,

I. assistent na II. klinice v porodnici.
pokladník.

Fr. A. Urbánek,

redaktor „Věstníka bibliografického“,
jednatel.

JUDr. Jan Zavadil,

koncipient u advokáta dra J. St. Prachenského,
starosta „Radhoště“, spolku pro podporu studujících z Moravy, ze Slezska a ze Slovenska na vys. školách v Praze.

Príspevky jakéhokoliv druhu, o něž snažne žádáme, přijímají pod udanými adresami dotčení tři funkcionári „Radhoště“ a kvitují je v časopisech.

Literárne, umelecké a vzdelanostné zprávy.

Slovenský obrázkový kalendár pre katolíkov, evanjelikov, starovercov a židov na priestupný rok 1872. Turč. Sv. Martin. Knihlač.-účasť. spolok. 4° str. 40. Cena 100 viazaných výtiskov 13 zl., neviazaných 12 zl. Kalendár tento odporúčame v elact. obecnstvu čo najsrdečnejšie, lebo obsahuje články výborné a pre náš pospolitý ľud poučlivé. Najde tu čitateľ poučenie o veľbe do krajinských snehov, o šteparstve, o úloch Dzierzonákoch, o dôležitosti krvi v tele, všeobecné poznanky o svete, hospodárske rady, rozprávky, atď. atď.

Hodiny literárnej zábavy menuje sa zábavno-peučný časopis, ktorého č. 7. neza dlho Vel. Gaj v Záhrebe vydá. Sošit tento, ktorý s predošlým v žiadnom spojení nestojí, obsahovať bude pôvodnú povesť „Ljudmila.“ „Pogled po slavenskom sviete.“ ďalej bibliografické zprávy vo všetkých slovanských nárečiach, jako i o nektorých cudzojazyčných dielach, ktoré sa tykajú duševnieho a literárneho ruchu v Slovanstve v r. 1870 a čiastočne i r. 1871 sa prejavšieno. Menovaný spisovateľ chce i u Juhoslovanov národno-modernej, v neviazanej reči písanej, zábavnej literatúre, čo dosiaľ nebolo, cestu prekliesniť. On je už na tomto poli dobre známy čo novellista, a síce svojim dielom: „Historični aforismi“, no i mnohými cestopisnými náčrtkami, jako i povestami „Serazani braju kolo na Rieci“ a „Stari drvodjelja.“ Našim spevavým bratom Juhoslovanom začínajú sa ľubiť už i v neviazanej reči písané povesti národné. Dielo bude 10 hárkov silné; predplatná cena je 80 kr. Predplatiť sa možno i u expedice „Zukunft“-u. Na zdar!

Jugoslavijska menuje sa časopis, ktorého prvé číslo nedávno v Bukarešte vyšlo. Program jeho je: rozširovanie ideí o politickom sjednotení všetkých Juhoslovanov. Zeby sa táto idea *jedine revoluciou* uskutočniť dala, nenahliadame. Naše slovanské heslo má byť: „*Kresťanskou osvetoú ku svobode a sláve!*“

Slepá bábicka. Pávodní činohra pro děti ve třech jednáních od Frant. Pravdy. S nápěvy od Václava Kratochvíla. Vydání druhé, opravené. Divadelního ochotníčka pro mládež sv. Il. Rediguje řed. Ant. K. Viták. V Praze, v komisi kněhkup. Theod. Mourka. 32°, str. 64, cena 27 kr. Dielko toto odporúčame ct. obecnstvu našemu čo najlepšie; veď i tak podobných spisov u nás niet!

Drahý náš priateľ Fr. A. Urbánek rediguje slovanskej literatúre, hudbe a umeniu venovaný časopis **Věstník bibliografický**, ktorého dňa 14. aug. vyšlé 7. číslo i našich lit. pohybov veľmi si všíma. Znamenitý časopis tento, ktorý ct. obecnstvu slovenskému

snazne odporúčame, stojí na rok 2 zl. r. č. Číslo 7. je dva hárky silné a má ešte i prílohu.

Reč, ktorou IX. valné shromáždenie **Maticy Slovenskej** v Turč. Sv. Martine, 2. aug. 1871 otvoril vysokodostojný a veľkomožný pán **Jozef Kozáček**, opát bl. P. Marie v Guessingu, kanovník stoln. veľkvaradínskeho chrámu lat. obr., cis. král. dvorský kaplán, rytier sl. rádu Franka Josefa I., cisára rakúskeho, príseďník sv. konsistoriálnej stolice vo Veľkom Váradíne, doktor boheslovía a spolu *predseda Maticy Slovenskej*. Turč. Sv. Martin 1871. Pán predseda líči tu živými likami (barvami) tie smutné pohromy, ktoré v poslednom čase tak ťažko, tak bóлно ranily naše slovenské srdce. „Nuž ale“, — hovorí — „nuž ale, drahí bratia moji, nezúfajme, že naša cesta ešte tak trnistá, veď pravda preca zvitazí. Nech nad Tatrou sa blíska a hromy divo bijú: nebojte sa bratia, veď sa oni ztratia; Slováci ozijú! Ano, tešme sa nádejou, že národné povedomie sa rozšíri, že osočovania utichnu, že navymyšlané strašidlá sretnú sa s posmechom, že žiarlivý pohľad na Slováka zkrotne, a k rovnej tarche si zasadne i rovné právo . . . Nože teda vždy vyššej zdvihajme našu zástavu, pod ktorou sme pracovali dosiaľ za osvetu a blahu národa. Napíšme si ale na ňu i heslo svoje: *pracovitost, obetavost, svornost, vytrvalost*. Držme sa pevne tohoto hesla a dôverujme v Boha, že On posväti heslo toto a žehnat bude krásnym podnikom našim, aby i osveta slovenského národa bola ozdobou tejto krásnej našej uhorskej vlasti.“

Slovenský spoločenský spevník z národných a prostonárodných piesni. Sostavil A. H. K. V B. Bystrici. Nákladom Eug. Kréméryho 1871. Útešené dielko toto je v 16° 288 strán silné, i obsahuje krom krakoviakov 249 útlych piesni. Venované je „Bujarej onladine a spanilomyslnéj Živene.“ Cena vkusne zaviazaného výtisku je 1 zl., brožirovaného 80 kr. r. č. Či máme odporúčať dielko toto? Kto oznamom vydaju jeho nutný nenadobudne si ho, — toho ani hlasom hromu k tomu neprinútiš! I myslíme, že spevníček tento ani len v jednom dome, ani len v jednej chýžičke, kde spanilomyslné duše slovenské bývajú, chybovať nebude. Na zdar!

Zákon I. o sriadení právomocností (jurisdikcí): II. o sriadení obcí. (Preklad z uhorského zákonníka.) Vydal M. Horalek. Cena 4° kr. V Pešti 1871. Tlačou „Minervy,“ fabriková ulica č. 39. Dielko toto, ktoré možno

dostát u knižt. spoločnosti „Minervy,“ odporúčame ct. obecnstvu.

Hodiny nábožnosti k vývinu opravdivého kresťanstva a domácej Bohoslužby. Spísal H. Zschoke. Prekladajú Ed. Kastner a Pav. Mičinay. Vydáva knižtlačiareň „Minerva“. Sošit I. V Pešti. Tlačou a nákladom „Minervy“ 1871. Jestli sa behom mesiaca júla a aug. aspoň 400 predplatiteľov neprihlási, ani pri najlepšej vôli vo vydávaní tohoto diela nebude môcť pokračovať vydavateľstvo. I tento spis odporúčame našemu, najme ev. ct. obecnstvu. Na zdar!

Napred. Nár. zábavník mládeže slov. na r. 1871. Sostavili Kolman Banšel a Pavel Országh. V Skalici, tlač a náklad Joz. Škarničla. Cena „velinového“ 1 zl. 40 kr., obyčajného výt. 1 zl. Keď sa z jednej strany tešíme, že je naša bujará mládež i „vyšších letov“, i lit. prác schopná, nemôžeme nijak odobriť podobný prenáhlený krok, jaký sa pri výdaju diela tohto stal. Zábavník venovaný je „drahocteným Otcom národa,“ a preca ofinkuje všetky týchto „Otcov“ zásady a jích dosavadne rázuplné, mravné účinkovanie. Či to nenie satyra, venovať „Otcom národa“ takéto „sprosté a v barine materializmu shnité fantázie“:

„V žertvu dám ti junstva časy,
Povrhnem účasťou spásy,
Oh, ľub ma, ľub!“

My s dobrým slovenským svedomím i pri najlepšej vôli knihu už i len pre tieto a podobné „škváry“ mládeži našej na žiadosť pád odporúčať nemôžeme. My chceme mať národ mravní, kresťanský! Nech si páni *sostavitelia*, — bo oni sú zodpovední za všetko — myslia, čo chcujú, my inak nemôžeme. Nechceli sme sa ani zmieniť o zábavniku tomto, ale keď nás z jednej strany sami p. sostavovatelia o to požiadali, z druhej ale k takémuto spravodlivému zavrátaniu početní priatelia, ktorí všetkým právom otcami národa nazvať sa môžu pobádali: učinili sme to smelým čelom.*)

Hrad Grava, od pražského fotografa J. Tomáša veľmi podarene vyvedený fot. obraz vo veľkom a malom formáte k dostaniu je u prof. Joz. Nedobrého v Turč. Sv. Martine. Kus vo veľkom formáte stojí 70 kr., v malom

*) Keby sme chceli núdiť naše ct. obecnstvo, rozpisali by sme sa široko, jako básníť počína nejedon z našej mládeže. Ani pravopisu, ani mluvnice, ani skladby, ani lubozvúnej reči nešetria. O dákej prosodii, dokonalých rýmoch, plastike atď. atď. ani reči. A Bože chráň, opravíť jich práce! „Čo to będze, čo to będze?“ Red.

30 kr. Čistý výnos venoval p. nakladateľ P. Kuzmány ev. gymnasiumu v T. Sv. Martine. Sláva mu!

Zpráva o slovenskom ev. a v. vyššom gymnasiume Veľko-Revúckom a s nim dočasne spojenom *Semenisku učiteľskom* na rok školský 1870—71 došla nám nedávno. Sostavil ju p. Aug. Hor. Škultéty na t. č. správca. I dozvedáme sa, že sl. patronát viedol boj s konventom potisskej superintencie, ktorá sa usilovala *čistoslovenskému gymnasiumu* tomuto pre školské vysvedčenia *maďarskú reč* natisknúť. Čo tu musí človek obdivovať?! Slováci, zakladajte si svojimi, krvavými mozolami zadovaženými grošami gymnasia — a „liberálni bratia“ Maďari požívajú vám veľkodušne svoju reč pre ne! Nie dost, že nám všetky cesty zatarasili, ktoré vedú ku celému človečenstvu spoločnej osvete, no ešte tak ďaleko idú vo svojej „veľkodušnosti,“ že chcujú i s našimi majetkami rozkazovať. „Nun mein Liebchen, was willst du noch mehr?“ — Zpráva podáva nám okrem všelijakých, vnutornej ústrojnosti samého ústavu týkajúcich sa dátok a výkazov i životopis nášeho priväca zosnulého mnohosľubného spisovateľa H. G. Lojko-Tisovského, ktorý za päť rokov čo jedo z najučinlivejších, najschopnejších profesorov na tomž gymnasiume blahodarne učinkoval. Všetkých žiakov bolo 142. Jak malicherný to počef! A kto tu príčinou? My sami, bo mnohý rodič slovenský, mnohý osvedčený národovec posielal synkov svojich radšej na maďarónske i srdce i ducha ohlušujúce, otupujúce ústavy. V B. Štiavnicí je na pr. často i vyše 300 posluchačov a — všetci sú temer synkovia slovenskí. A či div potom, keď otec horlivý národovec vychová syna zatateľo maďaróna?! A čo máme ešte rieciť zo stanoviska vedy? *Slováci, neležte vodu do mora odrodilstva a — keď to chcete i naďalej robiť, nenariekajte aspoň nad biedou, nad helotstvom nášeho nešťastného národa!* Kto pravý slovenský evanjelik, ten podporuje svoje ústavy: „*Vyššie gymnasium Veľko-Revúcké*“ a „*Nížšie gymnasium Sv.-Martinské*“ tým, že vstúpi medzi patronov, že posielal svoje dietky na tieže ústavy. Kto to nečiní, ten zlomil sám palicu nad hlavou svojou!

I tretie slovenské, **katolícké** — totiž — **realné gymnasium v Kláštore pod Znievom** vydalo svoju, a to druhú zprávu na rok školský 1870—71. S radostou dozvedáme sa, že na tomto ústave, ktorý poslednieho roku zo troch tried len zostával, **145** posluchačov bolo. Vec táto je nám zárukou, že tento jediný opravdivý katolícký ústav z roka na rok pod správou nášeho drahého *Martina Čulena* zmáhať sa bude: keď i na budúce statné naše národnie

katolícké knazstvo tak výdatne k jeho zveladku spolupôsobí neprestane. Okrem vniutornej ústrojnosti týkajúcich sa zpráv podáva nám p. professor *Samko J. Zachej* úvodný článok, v ktorom jasne pred oči klade to stanovisko, na jakom ústav tento dejstvue. On je proti tej domnenke, dla ktorej „gymnasia netreba na tolko vychovávať, jako radšej vyučovať.“ Bludu to-muto v tak zvanom „vzdelanom“ Nemecku hlavne Fr. A. Wolfom rozširovanému, jako sa nám zdá, do korán bránu u nás otvoril nebohý minister osvety barón Eötvös, keď beznáboženské školy úsilne zavádzat začal. Takýmto novomódnym paedagogom jedná sa vraj len o aesthetické vzdelanie, a ideal, za ktorým sa ženú, je tá od nich nedefinovaná „humanitas“. Ústav tento založený je na náboženskom stanovisku. „Človek“, píše on, „je — od toho nesmieme nikdy odstúpiť — na obraz Boží stvorený, a toto *gibov*, táto bohupodobnosť javí sa v človekovi harmonickým rozvojom a činnosťou jeho myslenia, citenia a chcenia. Len na základe tejto večnej pravdy nadobudnutá vzdelanosť je tá opravdivá, všeludská, humanná, v jejžto rámci zvláštna, umelecká, vedecká atď. vzdelanosť obsažená byť musí. Aesthetické, len na púhej kráse založené vzdelanie šľachtí vkus, budí krásocit, ale nezahrňuje celého človeka, srdce i ducha jeho nikdy.“ A ďalej polemizuje proti tým, čo ešte dnes chcjú mladíkov slovenských vyučovať rečou maďarskou, — ktorý nešvar a paedagogický nesmysel ešte pred stoletiami v Nemecku odsúdili a zatratili. — „Nuže teda“ — privolávame i mi katolíckym bratom našim — „nuže, s chuťou do práce! Pri rastúcom

zápale veľikého obecenstva i náš zápal porastie. Obetuj každý, kto čo môžeš! I ten krajiar, tá knižka pre knižnicu, ten nástroj, nerost, pták, motýl, chrobák, bylina, pre gymn. kabinet — všetko s povdáčnosťou bude prijaté a poslúži k pozdvihnutiu a zvelebeniu ústavy. Ešte raz: s chuťou do práce! Nezakladajme ruky na kríž, keď jedná sa o vec pre cirkev i národ tak spasonosnú.“ Na zdar!!

Konfessionálna Škola menuje sa časopis pre výchovu, výučbu, hudbu, umenie a literatúru venovaný. Redaktor je O. Matzenauer, spolupracovník A. Pulmann. Predpláca sa u red. na St. Turej (ost. p. Vág-Ujhely); cena do konca roka 1871 činí 1 zl. 50 kr. Jediný tento opravdivý slovenský paedagogický časopis odporúčame et. obecnstvu čo najlepšie.

O obnovenie rumov Vyšehradských má iste najväčšie zásluhy náš krásomný spisovateľ, p. Joz. Viktorin, tamojší kat. farár. Jediné na jeho súrne naliehanie odhodlala sa vláda k rozhodným činom. I do toho času, kým sa prevedú na Vyšehrade nejaké obnovy na krajské útraty, uznal za dobré p. Viktorin, ponaprávať do hradu vedúce cesty a založiť nektoré pamätníky; medzi tieto patrí i kríž na pamiatku Kláry Zach postavený. K tomu cieľu dostal v sbierkach 491 zl. 13 kr., z ktorých vydal 382 zl. 93 kr. a pozostatok 108 zl. 20 kr. uložil do budínskej sporitelne, kým nebude naň potreba. Na zdar!

Spolok Sv. Vojtecha odbývať bude dňa 27. septembra v Nitre svoje tohoročnie valné shromaždenie. I myslíme, že na ňom ani jeden katolícký knaz, ktorému blaho cirkvi a národa na srdci leží a okolnosťami hatený nenie, — chýbať nebude. Na zdar!

Listáreň redakcie.

Pp. Št. M. v R., J. H. a J. D. v J. Číslo 6. „Orla“ posielame mileradi. Ze ste ho na čas nedostali, nie sme my príčina. Ďakujeme úctive za blahoželanie a predplatky. — **P. Fr. R. v Chr.** Otázne rukopisy máme pri ruke; časom listovne. — **P. A. B. v Pr.** Predošlý ročník „Orla“ nemáme. Ďakujeme úctive za blahopranie; listovne viac. — **P. Charvatecký v K.** Návrh Váš je znamenitý. Keby sme lepšie hmotne podporovaní boli, vydávali by sme i prílohu a v nej Vašu nauku o slovenskom tesnopise. Uvidíme, či sa nám v tretom štvrťroku lepšie povede, jako dosiaľ. Aby sme sa na české besedy obrátili, keď na Slovensku belletristika do-

statočnej podpory nemá? My sme toho náhľadu, že to i sami od nového roku lepšie bude, že naši páni podporovatelia naprúžia svoje sily a nových odberateľov nám privedú; medzitým možno, že použijeme Vašej bratskej rady. Píšte čo najskôr! — **P. Dr. J. B. Z. vo V. R. L.** životopis uverejníme. **Здравствуйте!**

Oprava. Na strane 230 má zneť takto poznámka Bartholomaeidesova: „Bašo, quam scelerum conscium sibi . . . sese in clientelam Isabellae reginae et ejus filii traderet voluisse atď.“ — Na str. 237. v 10. od zpodku miesto „no“ má stáť „lež“.

Predpláca sa u redakcie v Prievidzi (Privigy):

celoročne 5 zl. 50 kr., polročne 2 zl. 80 kr., štvrťročne 1 zl. 50 kr. — Pre žiakov celoročne 4 zl. — Vychádza ročne vo 12 sošitoch 4—5 hárkov silných každého mesiaca na veľikej štvorke

Nakladateľ O. Sytniansky. — Knihtlačiarско-účastinársky spolok v T. Sv. Martine.